

ЗВІТ

Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми

Заклад вищої освіти	Сумський державний університет
Освітня програма	40804 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Цей звіт складений за наслідками акредитаційної експертизи згаданої вище освітньої програми, що проводилася Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Звіт є результатом роботи експертної групи. Його основним призначенням є систематизація отриманої інформації, її аналіз та безпосереднє оцінювання якості освітньої програми. Звіт призначений як безпосередньо для закладу вищої освіти, так і для широкої громадськості. Він є публічним документом та буде оприлюднений на сайтах Національного агентства і закладу вищої освіти. Він також є підставою для прийняття подальших рішень галузевою експертною радою та Національним агентством.

Детальніше про мету і порядок проведення акредитації можна дізнатися на вебсайті Національного агентства – <https://naqa.gov.ua/>

Використані скорочення:

ID - ідентифікатор

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ЄДЕБО - Єдина державна електронна база з питань освіти

ЄКТС - Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЗВО - заклад вищої освіти

ОП - освітня програма

Загальні відомості

1. Інформація про освітню програму

Назва ЗВО	Сумський державний університет
Назва ВСП ЗВО	не застосовується
ID освітньої програми в ЄДЕБО	40804
Назва ОП	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціалізація (за наявності)	відсутня
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Вид освітньої програми	Освітньо-наукова

2. Відомості про склад експертної групи та акредитаційну експертизу

Склад експертної групи	Кизенко Олена Олександрівна, Левченко Сергій Павлович, Валінкевич Наталія Василівна (керівник)
Залучений представник роботодавців	не застосовується
Дати візиту до ЗВО	27.09.2023 р. – 29.09.2023 р.

3. Посилання на документи, які підлягають оприлюдненню закладом вищої освіти на своєму вебсайті

Відомості про самооцінювання ОП	https://sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_entrepreneurship-trade-exchange-activity_self-esteem.pdf?ver=1
Програма візиту експертної групи	https://sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_entrepreneurship-trade-exchange-activity_visit-program.pdf

4. Інформація про наявність у звіті інформації з обмеженим доступом

Звіт не містить інформацію з обмеженим доступом

I. Наявність або відсутність підстав для відмови в акредитації, не пов'язаних із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації з підстав, не пов'язаних із відповідністю критеріям оцінювання якості освітньої програми:

відсутні

II. Резюме

Загальні враження про ОП, найголовніші висновки щодо відповідності Критеріям

Освітньо-наукова програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» є актуальною в контексті задоволення кадрових потреб регіону та національної економіки в цілому у високопрофесійних фахівцях, які володіють сучасним економічним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками. Освітня програма має свої чітко виражені особливості та унікальність, яка проявляється в гармонійному поєднанні таких аспектів: орієнтація на діяльність суб'єктів господарювання підприємницьких, торговельних та біржових структур з орієнтацією на інноваційну наукову (дослідницьку) та педагогічну діяльність, врахування потреб соціальноорієнтованої економіки та Цілей сталого розвитку. Освітня програма враховує інтереси усіх груп зацікавлених сторін (стейкхолдерів), базується на можливостях, які забезпечує міжнародна діяльність закладу. Форми та методи навчання і викладання переважно сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання. ОНП забезпечується викладачами із належною академічною кваліфікацією які проходять стажування закордоном, мають високу публікаційну активність у виданнях, що індексуються наукометричними базами Scopus або WoS, що передбачає можливість формування разових спеціалізованих вчених рад з присудження наукового ступеня доктора філософії. Всі здобувачі та викладачі мають безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів та інфраструктури ЗВО. В університеті популяризуються процедури академічної доброчесності. Високий рівень інтернаціоналізації освітньої діяльності в межах ОП забезпечується підтримкою партнерської співпраці з високорейтинговими університетами. ВВ результаті ознайомлення з відомостями про самоаналіз, проведених зустрічей, ознайомлення з додатково наданими документальними доказами експертна група підтверджує можливість підготовки на достатньому якісному рівні здобувачів вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем за ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». В цілому, ОНП та освітня діяльність за нею відповідають критеріям, викладеним в Додатку до Положення про акредитацію освітніх програм. Виявлені недоліки та слабкі сторони ОНП не знижують загальне позитивне враження, а визначають перспективи подальшого розвитку програми.

Підсумок сильних сторін програми та позитивних практик

В СумДУ створена та постійно вдосконалюється екосистема онлайн навчання (University online learning ecosystem), що дозволяє за потреби легко адаптувати освітній процес до різних форматів (онлайн та офлайн навчання) та розширює можливості самоосвіти серед здобувачів та викладачів. В ЗВО наявна потужна система популяризації академ.доброчесності та недопущення академ. плагіату. У викладачів, задіяних в реалізації ОНП, наявні публікації у журналах, що індексуються у наук-х базах Scopus (індекси Гірша за БД Scopus -19,24), Web of Science дотичні до профілю відповідної НД у ОНП. Наявні публікації наукових керівників корелюються з темами дисертацій здобувачів. Забезпечується постійний доступ викладачів та здобувачів до відповідної інфраструктури та інформ.ресурсів. Використовується досвід впровадження іннов-х практик у навч.процесі, таких як навчання на основі досліджень, складання карт пам'яті, гейміфікація, імерсивне навчання. Практикоорієнтоване навчання в межах окремих ОК, в т.ч.практика написання наукових статей та підготовки проектів грантових заявок, що сприяє розвиненню дослідн-х компетентностей здобувачів на засадах синергії. Запроваджено онлайн ресурси як платформа відкритих онлайн-курсів «Екзаменаріум» та відкритий електр.ресурс структурованих колекцій навч.-метод. матеріалів дозволяє поширювати досвід викладання в СумДУ у глобальному освітньому середовищі і виконує соціальну функцію широкого доступу до знань всіх зацікавлених осіб. Поєднання формативного та сумативного оцінювання з акцентом на стимулюючий до розвитку вплив поточного оцінювання. Для здобувачів освіти створено відповідний доступ до системи Moodle, де в рамках особистого кабінету кожен аспірант може бачити особисті дані щодо навчання. СумДУ має облаштоване сучасне укриття, яке забезпечене достатньою кількістю місць, навчальними аудиторіями з мультимедійним обладнанням. Запроваджена практика апробації результатів наукових досліджень, залучення здобувачів до міжнар.академічної спільноти через систематичні виступи на міжнар.науково-практичних конференціях, наукове стажування, участь у спільних дослідницьких проектах. В основу ОНП покладено тривалий досвід функціонування аспірантури за економічними спеціальностями, взаємоузгоджена діяльність з представниками органами місцевої влади, бізнесу, випускниками аспірантури економ.спеціальностей попередніх років.Наявна та доступна інфраст-ра, необхідна для забезпечення освітнього процесу (аудиторії, бібліотека, комп'ютерні класи, мультим.обладнання), допомагає здобувачам здійснювати наукові дослідження. Наявний гнучкий студентоорієнтований підхід при організації форм і методів навчання, організації проходження педагогічної практики. ЕГ підтверджено високі потенційні можливості щодо створення разових СВР. Наукові керівники та НПП є активними дослідниками, що підтверджується їх науковими статтями, розміщеними як в фахових наукових виданнях України, так і в зарубіжних фахових виданнях, у тому числі тих, що входять до баз Scopus та WoS.

Підсумок слабких сторін програми та рекомендації з її удосконалення

Мета ОНП сформульована за загальноприйнятим підходом до широкого спектру галузі знань "Управління та адміністрування"; переважання в структурі ОНП компонент, які забезпечують універсальні навички дослідника, при наявному потенціалі збільшення кількості компонент та обсягу кредитів, відведеного на здобуття глибинних знань зі спеціальності. Рекомендації: посилити рівень конкретизації цілей у напрямку врахування мотивації та унікальності ОНП, збільшити кількість кредитів на вивчення передбачених обов'язкових професійних дисциплін Недостатне

використання створених можливостей для інтернаціоналізації; фрагментарність та несистематичність залучення роботодавців до аудиторних занять; недостатній рівень академічної мобільності здобувачів за ОНП; недостатня активність здобувачів щодо видання результатів наукових досліджень у зарубіжних виданнях та виданнях, що включені у видання наукометричних баз даних Scopus і WoS. Рекомендації: активізувати процес залучення здобувачів та НПП до навчання у програмах міжнародної академічної мобільності, участі у міжнародних проектах та грантах; розширити та систематизувати процес залучення роботодавців до аудиторних занять по ОК ОНП з урахуванням можливостей використання платформ дистанційного зв'язку. Рекомендовано розширити використання інструментів формативного оцінювання, переважно за рахунок більш широкого використання можливостей онлайн застосунків, таких як Mentimeter, Padlet, Miro, ClassroomScreen та інші. Це дозволить урізноманітнити формувальне оцінювання і контроль, зацентувати увагу здобувачів на процесах формувального оцінювання і контролю підвищивши мотивацію до виконання таких завдань за відсутності бальної оцінки, візуалізувати результат формувального оцінювання та надавати швидкий зворотний зв'язок здобувачам під час виконання навчальних завдань. В Каталозі дисциплін вільного вибору аспіранта 2023 акцент перенесено більше на здобуття hard skills, ніж на soft skills. Рекомендації: ЕГ пропонує додати до Каталогу вибіркових дисциплін ОК які націлені на формування soft skills. Також рекомендовано доповнити п. 3.6 Положення про організацію атестації здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії (кандидата наук) та доктора наук в Сумському державному університеті - додати до переліку необхідних документів Протокол аналізу звіту подібності, підписаний експертом, що призначається у відповідності до встановлених процедур.

III. Аналіз

У цьому розділі експертна група описує встановлені під час акредитаційної експертизи фактичні обставини, аналізує та оцінює їх, а також надає свої рекомендації щодо удосконалення ОП та діяльності за нею за окремими критеріями.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми:

1. Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти.

Цілі ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” третього (освітньо-наукового) рівня ВО відповідають місії та стратегії, визначених Стратегічним планом розвитку СумДУ на 2020-2026 роки (<http://surl.li/gdnxa>). ЗВО прагне до визнання його як найкращого й впливового на міжнародному рівні університету прикладних досліджень із високоякісною освітньою та науковою репутацією. СумДУ послідовно реалізує модель університету, який є активним учасником світового освітньо-наукового простору через масштабну, мультидисциплінарну наукову діяльність, що відповідає ПРН 1, ПРН 2, ПРН 5, ПРН 9 та підготовці наукових та науково-педагогічних кадрів інтегрованих у світовий науково-освітній простір докторів філософії, що мають компетентності, загальноприйняті у світовому науково-освітньому просторі, що відповідає ПРН 6, ПРН 10, ПРН 11. Вона полягає у максимізації задоволеності ціннісних очікувань усіх категорій стейкхолдерів університету шляхом забезпечення беззаперечної конкурентної переваги послуг, що проявляється у впливі на соціально-економічний розвиток суспільства через трансфер інноваційних технологій, реалізацію місії центру комунікації бізнесу, науки, освіти, влади, що відповідає ПРН 4, ПРН 7, ПРН 10. Водночас, чітко прописано мети розвитку університету та її кореляційного зв'язку з ОНП знайти не вдалося. ЕГ звернула увагу, що фокус ОНП, який би дозволяв її відрізнити від інших програм, виражений недостатньо, оскільки урахування загальноєвропейських цінностей здійснення підприємницької діяльності в умовах викликів сучасного нестабільного середовища, орієнтації на актуальні спеціалізації не впливають на змістовну унікальність програми. Під час зустрічі здобувачі і випускники, НПП, стейкхолдери зазначили достатній науковий рівень ОНП, її постійне удосконалення та спрямованість на підготовку висококваліфікованих фахівців для підприємницьких, торговельних та біржових структур, що відповідає заявленим стратегічним напрямкам ЗВО.

2. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін.

ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” сформована як оптимальне поєднання академічних та професійних вимог. Інтереси здобувачів вищої освіти, що навчаються на даній ОНП, реалізуються через безпосередню їх участь у робочій групі з розробки, моніторингу та модернізації змісту ОНП. Здобувачі інституційно долучені до процесу розробки ОНП, через участь у РПГ, до складу якої входить аспірант Новіков В. (<http://surl.li/koqme>), який висловив пропозицію: в ОК «Управління підприємницькими проектами» в розділі «зміст навчальної дисципліни» передбачити теми, які присвячені аналізу сучасного стану інвестиційного ринку реального інвестування в Україні та світі (Протокол №5 РПГ ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» від 22.02.2023). Також до складу РПГ входить роботодавець Рябенков О., к.е.н., заступник генерального директора з питань інформаційних технологій ТОВ «Асканія Груп» (<http://surl.li/koqme>), яка обговорена та схвалена

на засіданні Експертної ради роботодавців зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» (склад якої оновлено відповідно до наказу ректора №0213-І від 22.03.2023р. (<http://surl.li/icwhw>). Процедура затвердження ОНП передбачає її обов'язкове рецензування. Отримано позитивні рецензії від д.е.н., проф. Дихи М. (<http://surl.li/kyexk>) та д.е.н., проф. Собко О. (<http://surl.li/icxiu>). В ОНП було враховано отриману під час громадського обговорення пропозицію директора ТОВ «Ніка 18» Ніканорової Т. щодо врахування умов та вимог сучасного ринку праці з метою виявлення потенційних можливостей для працевлаштування випускників ОНП, зокрема на керівних посадах менеджменту малого та середнього бізнесу (Протокол №2 РПГ ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» від 25.08.2022). Здобувач Охрімчук Є.І. висловив пропозицію щодо перегляду дисциплін вибіркового блоку відповідно до сучасних тенденцій та процесів, що характеризують розвиток підприємництва, торгівлі та біржової діяльності та наукових інтересів здобувачів (Протокол №2 РПГ ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» від 25.08.2022). Процес комунікації відбувається безперервно не лише під час обговорення ОНП, але й при проведенні різного роду заходів: наукових конференцій, засідань кафедри. Вищезазначене підтверджується протоколами засідань кафедри, виступами стейкхолдерів під час зустрічі. Таким чином, цілі навчання, ПРН, теоретичний зміст предметної області відповідають уподобанням здобувачів і сформовані з урахуванням побажань стейкхолдерів. У Стратегії зафіксовано місія, візія та стратегічні напрями діяльності ЗВО з орієнтацією на забезпечення динамічного, інноваційного розвитку Університету, підвищення його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг та наукових досліджень. Цілі, ПРН за ОНП визначено у відповідності та з врахуванням місії, візії, принципів Стратегії СумДУ.

3. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

При формулюванні цілей та РН за ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» враховано результати співпраці Університету з органами місцевої влади, зокрема Департаментом забезпечення ресурсних платежів Сумської міської ради в рамках Договору про співробітництво (<http://surl.li/ifsfp>). При формуванні ПРН 13 враховувалися положення Меморандуму про співпрацю між Асоціацією підприємств промислової автоматизації України, Сумською міською радою, Сумською обласною державною адміністрацією, СумДУ з питань розвитку промислового, інноваційного та експортного потенціалу м. Суми та Сумської області (<http://surl.li/ifsii>), які також сприяють досягненню цілей ОНП та ПРН 7, ПРН 10. ЗВО тісно співпрацює із стейкхолдерами та враховує основні тенденції ринку праці у розрізі регіону, які відображені як у цілях та програмних результатах ОНП, так і в змісті її освітніх компонент. Галузевий контекст представлено в обов'язкових ОК ОНП (ОК8, ОК9), а також у ПРН (01, 04, 05, 07, 09, 10, 13). Під час формулювання цілей та програмних результатів навчання за ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» КНУТД було використано досвід вітчизняних та іноземних ЗВО, а саме: КНУ ім. Т. Шевченка - при формуванні наповнення ОК проаналізована відповідність змісту «ОК 1. Філософія науки», «ОК 3. Методологія та методи наукових досліджень» та «ОК 7. Англійська мова академічного спрямування», аналогічним ОК вітчизняного ЗВО «Філософія науки та інновацій», «Методологія та організація наукових економічних досліджень» та «Академічне письмо англійською мовою (English academic writing)». Програма КНЕУ ім. В. Гетьмана - при формуванні наповнення ОК проаналізована відповідність змісту «ОК 1. Філософія науки», «ОК 3. Методологія та методи наукових досліджень», «ОК 4. Інноваційна педагогічна діяльність», «ОК 5. Управління науковими проектами» та «ОК 7. Англійська мова академічного спрямування» аналогічним ОК вітчизняного ЗВО «Філософія науки», «Методологія економічних досліджень», «Сучасні освітні технології», «Управління науковими проектами» та «Іноземна мова для академічних цілей». ОНП НУ «Львівська політехніка» - при формуванні мети програми і цілей навчання було використано підхід щодо підготовки фахівців, здатних проводити наукові дослідження, здійснювати подальшу професійно-наукову та викладацьку діяльність. Програма Школа бізнесу Hankamer університету Бейлора, США - При аналізі змістового наповнення «ОК 4. Інноваційна педагогічна діяльність» та «ОК 6. Методика підготовки наукових праць», було виявлено відповідність аналогічним ОК зарубіжного ЗВО «Викладання та навчання у вищій освіті» та «Проведення ефективного огляду літератури» (в рамках підготовки доктора філософії з підприємництва). ОНП Університету Стратклайда, Великобританія - матеріали програми було взято до уваги при формуванні ПРН13, який пов'язаний зі стратегічним плануванням розвитку підприємницьких, торгівельних та біржових структур в умовах високого рівня невизначеності та інші.

4. Освітня програма дозволяє досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності). За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, програмні результати навчання повинні відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

На час проведення експертизи маємо затверджений Стандарт ВО за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» третього (освітньо-наукового) рівня (20.07.2022 р. № 645) <http://surl.li/enbdl>. Стандарт передбачає досягнення 12 РН які відображено ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Усі вони згідно концептуального бачення ЗВО були розподілені за трьома групами: знання та розуміння; застосування знань та розуміння (уміння); формування суджень. програмні результати навчання, які вказані в ОНП, цілком відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій для восьмого кваліфікаційного рівня. ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН4, ПРН5, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН10, ПРН11, ПРН12 відповідають дескриптору «знання (концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності)»; ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН4, ПРН5, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН10, ПРН11, ПРН12 – дескриптору «уміння (спеціалізовані уміння/навички і

методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики; започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності; критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей); ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН4, ПРН5, ПРН6, ПРН7 – дескриптору “комунікація (вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому; використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях)”; ПРН1, ПРН2, ПРН5, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН10, ПРН11, ПРН12 – дескриптору “відповідальність і автономія (демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності; здатність до безперервного саморозвитку)”. Додатково за освітньою програмою введено ПРН13, які забезпечують ОК 8, ОК 9. ЕГ зазначає, що в ОНП перевага віддана компонентам циклу загальної підготовки: 7 ОК забезпечують формування 10 ПРН, тоді як 2 ОК циклу професійної підготовки забезпечують 5 ПРН, в той час як в цілях ОНП чітко зазначену саме професійну спрямованість. Вищезазначене відображено у відомостях про самооцінювання та підтверджено гарантом ОНП під час зустрічі.

Загальний аналіз щодо Критерію 1:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 1.

1. ЗВО функціонує і розвивається в межах ключового документу – Стратегічним планом розвитку СумДУ на 2020-2026 роки. В процесі формування цілей Стратегічного плану враховано сучасні тенденції та потреби регіонального ринку праці, які комплексно відображені у рецензіях різних груп стейкхолдерів ОНП 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність". 2. В основу ОНП покладено тривалий досвід функціонування аспірантури за економічними спеціальностями, взаємоузгоджена діяльність з представниками органами місцевої влади, бізнесу, випускниками інших спеціальностей аспірантури, що дозволяє забезпечити особливість достатній рівень освітньої і наукової складових програми з врахуванням галузевого контексту та намітити перспективи розвитку спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля". 3. Цілі ОНП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» поставлені і реалізуються у контексті інноваційного розвитку та інтернаціоналізації освітньої діяльності ЗВО. Доказовим чинником програми слугує тематика наукових досліджень викладачів й здобувачів. Налагодженість міжнародної співпраці дозволяє використовувати позитивний досвід зарубіжних університетів. 4. Завдяки плідній співпраці з роботодавцями, завдяки вагомому науковому та педагогічному потенціалу професорсько-викладацького складу СумДУ сформовано значний репутаційний капітал, що впливає на успішну реалізацію ОНП.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 1.

1. Мета ОНП сформульована з акцентом на «підготовку високоосвіченої інтелектуальної еліти із сформованим системним науковим світоглядом у сфері науки та практики підприємництва, торгівлі та біржової діяльності», що є загальноприйнятим підходом до широкого спектру спеціальності і робить її дещо неуточненою, без чіткого бачення очікуваних результатів. Рекомендації: посилити рівень конкретизації цілей у напрямку врахування мотивації та унікальності ОНП, забезпечити її якісні відмінності від існуючих програм з наступною адаптацією до мети Стратегії розвитку СумДУ на 2020-2026 роки, визначивши її конкурентні переваги перед іншими аналогічними ЗВО. 2. Унікальність ОНП “076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”, що виокремлена у її змісті, полягає в «врахуванні в світових тенденцій та загальноєвропейських цінностей здійснення підприємницької діяльності в умовах викликів сучасного нестабільного середовища, орієнтації на актуальні спеціалізації», що не є оригінальним підходом, оскільки це загальновизнана умова модернізації та соціально-економічного зростання країни. Такий підхід дещо звужує перелік дисциплін професійної підготовки. Рекомендації: доопрацювати унікальність ОНП, включити у її зміст більшу кількість ОК (кредитів) циклу професійної підготовки, які посилять інтегральну компетентність випускника ОНП.

Рівень відповідності Критерію 1.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 1.

ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” в достатній мірі відповідає якісним характеристикам за підкритеріями 1.1-1.4: цілі програми відповідають стратегії ЗВО, при їх визначенні та формулюванні програмних результатів навчання, враховуються позиції здобувачів, роботодавців та інших стейкхолдерів, тенденції розвитку спеціальності, галузевий та регіональний аспект, досвід інших вітчизняних та зарубіжних програм. Беручи до уваги всю цілісність встановлених фактів (сильних сторін, позитивних практик, слабких сторін, недоліків) та їх контексту, а також такі чинники, як принципи поваги до автономії закладу, врахування контексту та позицій стейкхолдерів,

наявність в закладі підходу, орієнтованого на вдосконалення, експертна група вважає можливим стверджувати про наявність відповідності освітньої програми критерію 1.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми:

1. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності).

Обсяг освітньої складової ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” становить 60 кредитів ЄКТС (75,0% освітньої складової), що відповідає Закону України «Про вищу освіту» та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах). Обсяг педагогічної практики дорівнює 4 кредитам ЄКТС. При формуванні ОНП дотримані вимоги щодо вибіркової складової: 15 кредитів ЄКТС (25% від загального обсягу). Проте, ЕГ рекомендує розширити перелік дисциплін, які забезпечують набуття глибинних знань зі спеціальності.

2. Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, складають логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

Ознайомлення з ОНП та змістом ОК дозволяє зробити висновок, що ОНП має чітку структуру, а між ОК є логічний взаємозв'язок. Протягом першого року навчання передбачено вивчення ОК1, ОК2, ОК3, ОК4, ОК7, ОК8; протягом другого року навчання передбачено вивчення ОК5, ОК6, ОК9, ОК10 та вивчення вибіркового компоненту. На сайті ННІБЕМ розміщено каталог курсів вибіркового ОК за третім освітньо-науковим рівнем (<https://il.cabinet.sumdu.edu.ua/catalog>). Викладання освітньої складової ОНП (теоретична складова) відбувається в перші 4 семестри. Вказані ОК мають тісний зв'язок зі спеціальністю та предметною областю, охоплюють як теоретичний, так і практичний зміст предметної області. Представлені в ОНП дві матриці: відповідності визначених освітньо-науковою програмою програмних результатів навчання та компетентностей; забезпечення програмних результатів навчання компонентами освітньо-наукової програми, відображають логічний зв'язок між компетентностями, ПРН та ОК. Цикл загальної підготовки за ОНП забезпечують ОК1–ОК7, які передбачають досягнення здобувачами ПРН1–ПРН3, ПРН5, ПРН6, ПРН8–ПРН13. Цикл професійної підготовки забезпечують ОК8–ОК10, які спрямовані на ПРН2, ПРН4, ПРН6–ПРН7, ПРН9–ПРН13. Загальні компетентності та ПРН2, ПРН4, ПРН6–ПРН7, ПРН9–ПРН13 забезпечуються ОК1–ОК10. Досягнення вільного володіння у професійній сфері державною та англійською мовами в ОНП забезпечується ОК2 і ОК7. ЕГ відмічає, що наявність таких обов'язкових ОК як ОК6, ОК5 та ОК9 є унікальністю та особливістю програми, оскільки цілеспрямовано готує майбутніх докторів філософії до сучасних особливостей науково-дослідної діяльності та презентації наукових досліджень в умовах інтернаціоналізації. Під час інтерв'ювання здобувачів вищої освіти та НПП уточнено мову освітнього процесу – державна, було встановлено дотримання учасниками освітнього процесу вимог ст. 7 Закону України «Про освіту». На основі аналізу змісту ОНП, НП та відомостей, що викладені в таблицях 1, 3, експертною групою з'ясовано: зміст ОНП відповідає предметній області заявленої для неї спеціальності; освітні компоненти, що включені до ОНП (структурно-логічна схема) складають логічну взаємопов'язану систему; освітні компоненти дозволяють досягти цілей та програмних РН.

3. Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною).

Зміст освітньої програми в загальному вигляді відповідає предметній області спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” галузі знань 07 “Управління та адміністрування”. Методи, методики та технології, що визначені предметною областю Стандарту і якими має оволодіти здобувач для застосування на практиці, розкриваються та відпрацьовуються при опануванні освітніх компонентів. Наукова складова ОНП передбачає виконання Індивідуального плану наукової роботи аспіранта, за затвердженою вченою радою університету темою дисертаційної роботи, під керівництвом наукового керівника з відповідним оформленням одержаних результатів у вигляді дисертації з наступною процедурою її захисту. Ця складова програми не належить до освітньої, здійснюється здобувачами у вільний від занять час, результати оформлюються відповідно до вимог, що регламентовані чинним законодавством. Освітня програма дає змогу здобувачам опанувати теоретичні знання та отримати практичні навички у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. ОНП спрямована на досягнення результатів навчання на основі формування відповідних компетенцій через збалансоване поєднання загальної підготовки, яка формує філософські та мовні компетентності, універсальні дослідницькі навички, і поглибленої фахової підготовки (передбачені у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в редакції постанови КМУ від 23.03.2016 №261).

4. Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін у обсязі, передбаченому законодавством.

Аналіз структури ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» дозволив встановити, що обсяг вибіркової дисциплін освітньої програми (15 кредитів ЄКТС) складає 25 % від загального обсягу освітньої складової. Це у повній мірі забезпечує необхідний обсяг передбачений законодавством. У СумДУ розроблене і діє «Положення про організацію освітнього процесу» (<http://surl.li/kysfl>), «Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в СумДУ» (<http://surl.li/gauee>), «Принципи формування освітніх програм та навчальних планів згідно нових стандартів вищої освіти» (<http://surl.li/eptzo>), «Положення про реалізацію права здобувачів вищої освіти на вибір навчальних дисциплін в СумДУ» (<http://surl.li/bdqcv>). На вибір здобувачам вищої освіти пропонуються навчальні дисципліни з урахуванням власних потреб та інтересів щодо майбутньої фахової діяльності: вільного вибору дисциплін (за каталогом вибіркової дисциплін циклу загальної підготовки (<http://surl.li/bhuiw>) та професійної підготовки (<http://surl.li/kjajt>). Окрім того, за умови дотримання структурно-логічної схеми опанування ОП і за погодженням зі своїм науковим керівником здобувачі можуть обирати навчальні дисципліни, які пропонуються для здобувачів інших рівнів вищої освіти в СумДУ. Вибір здобувачами ВД здійснюється через веб-сервіс «Електронний особистий кабінет» протягом перших 2-х місяців з часу зарахування до аспірантури. Згідно вимог Положення «Про академічну мобільність здобувачів вищої освіти» СумДУ (<http://surl.li/ficsi>) здобувачі можуть обрати навчальні дисципліни інших ЗВО (у т.ч у дистанційній формі), зокрема, у рамках партнерських угод з іншими ЗВО і науковими установами за програмами академічної мобільності чи віртуальних академічних обмінів. Вибіркові дисципліни спеціальної (професійної) підготовки здобувачів вищої освіти надають можливість більш повного забезпечення відповідності освітнім каліф. вимогам на ринку праці, здійснення поглибленої підготовки за ОНП, що забезпечує формування індивідуальної освітньої траєкторії. Під час онлайн зустрічі здобувачі зазначили, що мають можливість вільного формування індивідуальної освітньої траєкторії і вони обізнані з наявними правилами та процедурами вибору освітніх компонент ОНП.

5. Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Обов'язковим компонентом ОНП є практична підготовки у вигляді педагогічної практики. Обсяг кредитів, відведених на педагогічну практику 2023 році 4 кредити (120 годин). Практична підготовка здобувачів ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» передбачає здобуття фахової компетентності «Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій школі». Програма практики затверджена Радою з якості вищої освіти ННЦ ПКВК. Базою практики є кафедра ФТП, де здобувачі опановують практичну педагогічну діяльність в якості асистентів викладача, про що звітують на засіданнях кафедри (<http://surl.li/klcfv>, <http://surl.li/kmpup>). За час практики здобувачі формують ЗК1–ЗК5, ФК1–ФК3 та досягають ПРН02, ПРН06, ПРН11, ПРН12. Окремі елементи практичної фахової підготовки передбачені у ОК5 (розробка групової дослідницької пропозиції) і ОК6 (підготовка фахової наукової статті за структурою IMRaD). На запит ЕГ СумДУ надав копії План-звіту про проходження педагогічної практики (18.04.2023-15.05.2023) аспірантки Єременко А. Ю. яка була залучена до проведення занять та удосконалення навчально- методичного забезпечення дисципліни «Організація віддалених робочих місць». ЕГ відзначає ґрунтовність виконаних завдань аспіранта під час проходження педагогічної практики. Педагогічна практика передбачає набуття здобувачами ОНП програмних результатів навчання: РН2, РН6, РН11 та РН12 (згідно ОНП 2023 року). Практична підготовка з професійної діяльності реалізується у ОК8 (при розробці індивідуального бізнес-плану підприємницького проекту і виконанні кейсу за темою дисертаційної роботи) та ОК9 (при виконанні лабораторних робіт з трейдингу, розробки і тестування торгових стратегій і використання торгового терміналу «MetaTrader 4»). Як показали результати моніторингу проходження педагогічної практики аспірантами відмічається повне задоволення ними тривалістю та керівництвом педагогічної практики за 2022-2023 н.р. (<http://surl.li/kkpsf>) - загальний показник задоволеності практичною підготовкою за ОП становить 100 %.

6. Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що відповідають заявленим цілям.

ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills). Публічні захисти індивідуальних науково-аналітичних та проектно-дослідницьких завдань, робота в колективі під час практики формують у здобувачів уміння працювати в команді, дискутувати, здатність до критики й самокритики, толерантність. Набуття цих навичок в ОНП відбувається при досягненні ПРН01, ПРН06, ПРН09–ПРН11, ПРН13. Ці навички у ОНП формуються через освітні компоненти, спрямовані загальної компетентності (ОК1–ОК7) та опосередковано через фахові (ОК8, ОК9, ОК10). Проте в Каталозі дисциплін вільного вибору аспіранта 2023 акцент робиться більше на здобуття hard skills, ніж на soft skills. ЕГ пропонує додати до Каталогу вибіркової дисциплін ОК які націлені на формування soft skills, наприклад, «Лідерство і командоутворення», тощо. Розвитку soft skills також сприяє використання різних методів навчання: інтерактивні лекції (ОК4, ОК5), лекційне навчання (ОК1, ОК3, ОК8, ОК9), проблемні лекції (ОК6), евристичне навчання (ОК2), аналіз конкретних ситуацій (Case-study), в т.ч. в рамках групового проекту (ОК5), практико-орієнтоване навчання (ОК2, ОК5, ОК7–ОК9), проектне навчання (ОК2–ОК8), дослідницька робота і навчання на основі досліджень (RBL) (ОК5, ОК7), case-study (ОК1, ОК3–ОК5, ОК8), командно-орієнтоване навчання (TBL) (ОК7), підготовка карт пам'яті (ОК4), електронне навчання (ОК1, ОК3, ОК7), гейміфіковане і імерсивне навчання (ОК3), навчання на основі досвіду (ОК10). Під час зустрічі здобувачі ЗВО продемонстрували, що вони обізнані з поняттям соціальних навичок, надали

приклади їх розвитку та перспектив їх використання. НПП надали практичні приклади застосування активних методів навчання, які опосередковано розвивають різні соціальні навички. Такі навички відображено у загальних та фахових компетентностях та ПРН. Їх набуття забезпечується відповідними освітніми компонентами. Спількування із здобувачами та студентським самоврядуванням підтвердило широке залучення їх до навчальних тренінгів технології, ділових ігор, дискусійних панелей, волонтерської роботи, що має важливе значення у набутті соціальних навичок майбутніх фахівців, у тому числі здобувачів за даною ОП. Роботодавці також сприяють розвитку softskills через реалізацію проектів співпраці. ЕГ констатує наявність достатнього переліку заходів щодо формування соціальних навичок: зміст ОНП та ОК, застосовані форми і методи навчання, долучення аспірантів до активної науково-дослідної роботи, організація педагогічної практики, активна участь в міжнародних науково-практичних конференціях.

7. Зміст освітньої програми ураховує вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності).

Професійний стандарт відсутній.

8. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) реалістично відбиває фактичне навантаження здобувачів, є відповідним для досягнення цілей та програмних результатів навчання.

За результатами аналізу навчального плану 2023 року ЕГ має підстави підтвердити реалістичність та адекватність фактичного навантаження здобувачів з акцентом на переважання самостійної роботи. Розподіл навчального навантаження за ОНП передбачає таку структуру: аудиторна робота – 570 год. (31,67%), з них: 150 год. – у 1 семестрі, 170 год. – у 2 семестрі, 200 год. – у 3 семестрі, 50 год. – у 4 семестрі. Самостійна робота здобувача – 1230 год. (68,3%), з них: 270 год. – у 1 семестрі, 370 год. – у 2 семестрі, 370 год. – у 3 семестрі, 220 год. – у 4 семестрі. Обсяг годин на самостійну роботу здобувача в межах дисциплін ОНП в середньому складає 66%. Вимоги до організації СРС задекларовані у Положенні про організацію освітнього процесу в СумДУ (п 6.3) (<http://surl.li/kysfl>). Вимоги щодо формування навчального плану аспірантури дотримані: план містить інформацію про перелік та обсяг навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. В результаті опитування фокус-груп здобувачів вищої освіти (твердження “Загальний обсяг навчального навантаження з дисциплін був розподілений рівномірно і належним чином протягом вивчення ОНП”), ЕГ отримала підтвердження про оптимальність та адекватність (на їх думку) фактичного навантаження протягом дня, тижня, семестру в порівнянні із обсягом освітніх компонентів. Також, за результатами анкетування у 2022-2023 н. р. всі респонденти ОНП продемонстрували задоволеність обсягом аудиторного навантаження та відмітили, що їм вистачає часу для виконання завдань самостійної роботи (<http://surl.li/icwsg>). Статистична інформація з опитування системно аналізується на засіданнях РПП та Ради з якості Навчально-наукового центру підготовки кадрів вищої кваліфікації (ННЦ ПКВК). Таким чином, обсяг ОП та окремих освітніх компонентів (у кредитах ЄКТС) переважно реалістично відбиває фактичне навантаження здобувачів ОП, і у цілому є відповідним для досягнення цілей та ПРН. Експертна група з впевненістю заявляє, що в СумДУ є наявні всі передумови для формування разових спеціалізованих вчених рад (<blob:https://office.naq.gov.ua/d9859695-4e4e-4270-847b-80bf04b5cb8e>)

9. У разі здійснення підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою освіти структура освітньої програми та навчальний план узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти.

СумДУ є учасником пілотного проекту МОН із запровадження дуальної освіти (наказ №1296 від 15.10.2019р.). В університеті розробляється відповідне організаційно-методичне забезпечення: Рішення Ради із забезпечення якості вищої освіти від 30.06.2020 р. (<http://surl.li/bdqp>), Положення про організацію освітнього процесу в СумДУ (<http://surl.li/kysfl>), де визначена сутність дуальної форми здобуття освіти та моделі її реалізації.

Загальний аналіз щодо Критерію 2:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 2.

1. Зміст ОНП має чітку структуру та відповідає предметній області визначеної спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля". Освітні компоненти програми становлять логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дають можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання. 2. ОНП та освітня діяльність зорієнтовані на студентоцентризований підхід, використовується широкий набір напрямів формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача, відбувається постійне вдосконалення вибіркової частини та механізму вибору дисциплін. 3. Комплексний підхід до організації педагогічної практики аспірантів, запровадження при організації її захисту та оцінювання презентацій, що відповідає необхідності формування компетентностей у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня в сфері презентації та захисту результатів своєї наукової діяльності і може бути віднесено до

сучасних інноваційних практик. 4. Удосконалення механізму вибору студентами вибіркових дисциплін, запровадження автоматизованих процедур в рамках «Електронного особистого кабінету», що забезпечуватиме об'єктивність та незалежність вибору. 5. Наявна фактична можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 2.

1. Переважання в структурі ОНП освітніх компонент, які забезпечують універсальні навички дослідника, при наявному потенціалі збільшення кількості компонент та обсягу кредитів, відведеного на здобуття глибинних знань зі спеціальності. Рекомендації: збільшити кількість ОК (кредитів) на вивчення передбачених обов'язкових професійних дисциплін для рівномірного забезпечення результатів навчання, спроможності продукувати нові ідеї та розв'язувати комплексні проблеми у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. 2. В Каталогі дисциплін вільного вибору аспіранта 2023 акцент перенесено більше на здобуття hard skills, ніж на soft skills. Рекомендації: ЕГ пропонує додати до Каталогу вибіркових дисциплін ОК які націлені на формування soft skills та внести до його переліку вибіркові дисципліни фахової підготовки, що враховують тематику дисертаційних робіт.

Рівень відповідності Критерію 2.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 2.

ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” в достатній мірі відповідає якісним характеристикам за критеріями 2.1 – 2.9: обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів відповідає вимогам законодавства та стандарту вищої освіти за спеціальністю 076; освітні компоненти, включені до ОНП складають логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання; зміст освітньої програми відповідає предметній області спеціальності 076 “Підприємництво та торгівля”; структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії; освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок. Враховуючи всю цілісність встановлених фактів (сильних сторін, позитивних практик, слабких сторін, недоліків) та їх контексту, а також чинників, які визначають специфічні умови реалізації ОНП, експертна група вважає, що ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” загалом відповідає критерію 2 при наявності недоліків, що не є суттєвими.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання:

1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти.

Правила прийому до аспірантури СумДУ оприлюднені на офіційному сайті ЗВО https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/r5_aspir_2023.pdf встановлюються вимоги до прийняття здобувачів на освітньо-науковий рівень. Проаналізувавши їх, ЕГ доходить до висновку, що вони написані чітко і зрозуміло та не містять дискримінаційних положень. У правилах чітко прописані терміни, перелік вступних випробувань, необхідних для вступу, і вони не містять дискримінаційних положень.

2. Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми.

Відповідно до п. 5.5.2. Правил прийому https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/r5_aspir_2023.pdf, для вступу на ОНП необхідно скласти фаховий іспит та іспит з англійської мови. Фаховий іспит <http://surl.li/iduek> складається з наступних тем: підприємництво та торгівля, глобальне підприємництво, зовнішньоекономічна діяльність підприємства, управління міжнародним бізнесом, біржова діяльність, товарна біржа, фондова біржа, політика ціноутворення, економіко-правове регулювання трудової діяльності, інвестування, що відповідає даній спеціальності. Серед рекомендованої до підготовки літератури найстаріше джерело датується 2018 роком.

3. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання

кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО, зокрема, під час проходження міжнародної мобільності регулюється Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти <http://surl.li/iduli>, де у розділі 6 прописано процедуру визнання результатів академічної мобільності. Здобувачі підтвердили, що брали активну участь у міжнародній мобільності, зокрема, віртуальна мобільність у Бізнес-школі Ліванського міжнародного університету <http://surl.li/jsqli>, на сайті викладено копії сертифікатів тих здобувачів, що брали там участь. Також було надано інформацію, що здобувачка А. Кулик також брала участь у Зимовій школі м. Глівіце (Польща). На зустрічі із представником приймальної комісії було надано інформацію, що практика зарахування результатів навчання, отриманих під час академічної мобільності є частою.

4. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, визначає Порядок визнання у Сумському державному університеті результатів неформального та/або інформального навчання здобувачів <http://surl.li/gawqr>, де у розділах 2-4 описується процедури визнання, перезарахування та оскарження результатів неформальної освіти. Також варто зазначити, що у п.5.5.2. Правил прийому https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/r5_aspir_2023.pdf зазначено перелік мовних сертифікатів, які звільняють здобувача від проходження вступного іспиту з англійської мови. Здобувачі під час зустрічі проінформували, що в ЗВО існує практика зарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті. Так, від здобувачки А. Кулик прозвучала інформація, що на 1 курсі в рамках вивчення дисципліни "Управління проектами" викладач запропонував пройти сертифікатний курс на платформі Дія, і цей сертифікат дав їй додаткові 10 балів до оцінки. Також, на запит ЕГ було надано акт із перезарахування РН, отриманих у неформальній освіті здобувачки Єременко А. Ю.

Загальний аналіз щодо Критерію 3:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 3.

1. Дієва система перезарахування результатів неформальної освіти підкріплена наявними практиками в даному ЗВО.
2. Активне залучення здобувачів до неформальної освіти та академічної мобільності.
3. Моніторинг рекомендованих джерел для вступного іспиту на предмет актуальності.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 3.

1. Відсутність на сайті вступу до аспірантури інформації стосовно потенційних наукових керівників. Рекомендація: відповідальним за наповнення сайту зробити розділ з інформацією про потенційних наукових керівників та сферу їхніх наукових інтересів для оптимізації пошуку наукового керівника.

Рівень відповідності Критерію 3.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 3.

ЗВО має потужне залучення здобувачів до міжнародної мобільності та активне заохочення до неформальної освіти. Також варто відмітити постійний моніторинг рекомендованої літератури до вступних іспитів на предмет актуальності. Однак, дані практики є нормою. Враховуючи це, ЕГ вважає за доцільне оцінити дану ОНП на Рівні В за Критерієм 3.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою:

1. Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи.

ЕГ встановила, що РПНД, що викладаються на ОП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» відповідають вимогам методичної інструкції СумДУ «Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення робочої програми». В РПНД у структурованому вигляді прописані форми та методи навчання, використання яких забезпечує досягнення цілей та програмних результатів навчання, заявлених в ОП. Разом з традиційними методами навчання, такими як лекції, семінари, практикуми широко використовуються інноваційні методи навчання. На особливу увагу заслуговує досвід використання навчання на основі досліджень - RBL, метод складання карт пам'яті, гейміфікація, імерсивне навчання (ОК3, ОК4, ОК5, ОК7). Використання цих методів в навчальному процесі було підтверджено на фокус-групі як з викладачами, так і з аспірантами. Форми та методи навчання, які використовуються при викладанні на ОП спрямовані на активну участь аспірантів у процесі навчання, передбачають індивідуальний підхід до формулювання практичних завдань з урахуванням спрямованості наукових досліджень аспірантів, завдяки чому вони можуть обмінюватися власними думками та досвідом, розробляти підприємницькі проекти, аналізувати кейси зі сфери підприємництва та біржової діяльності, що відповідає принципам студентоцентрованого підходу. Здобувачі можуть обирати дисципліни вільного вибору з каталогу вибіркових дисциплін, який сформовано та розміщено на сайті університету окремо для кожної освітньої програми. Викладачі на фокус-групі підтвердили значущість вільного вибору методів навчання, що відповідає принципам академічної свободи та дозволяє здобувачам ефективно формулювати індивідуальну освітню траєкторію. За потреби, навчальний процес може бути переведений в дистанційний режим. Викладачі мають можливість вільно обирати програмний продукт для реалізації дистанційної роботи зі здобувачами, зокрема, використовуються Google Classroom Youtube-лекції, програмний комплекс дистанційного навчання MIX та інші програми в University online learning ecosystem. До складу віртуального навчального середовища СумДУ входять, зокрема, платформа змішаного навчання MIX (<https://mix.sumdu.edu.ua>); платформа дистанційного навчання «Salamstein» (<http://dl.sumdu.edu.ua>); платформа відкритих онлайн-курсів «Екзаменаріум» (<https://examenarium.sumdu.edu.ua>) та відкритий електронний ресурс структурованих колекцій навчально-методичних матеріалів OpenCourseWare СумДУ (<https://ocw.sumdu.edu.ua>).

2. Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб).

ЕК встановила, що загальні вимоги щодо інформування здобувачів щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання в межах ОК регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу у СумДУ. На фокус-групі зі здобувачами було підтверджено, що на початку викладання всіх дисциплін викладачі надають повну інформацію щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, а також порядку та критеріїв оцінювання в межах окремих освітніх компонентів. Крім того, у відкритому доступі на сайті СумДУ розміщено силабуси всіх дисциплін, в яких міститься відповідна інформація у структурованому форматі. Також у разі виникнення питань або при необхідності окремих уточнень здобувачі можуть отримати від викладачів індивідуальні роз'яснення. Кожна навчальна дисципліна має власний силабус, як окремим документом, так і у складі РПНД, де структуровано за розділами, чітко і зрозуміло зазначено для всіх учасників навчального процесу цілі, зміст та ПРН та вказано критерії оцінювання, що дозволяє аспірантам розуміти, як їх знання та навички будуть оцінені. Існує також дієвий механізм збереження результатів навчання, здобутих в неформальній освіті, що підтверджується наданими документами. Здобувачі активно використовують ці можливості, що підтверджено на зустрічах ЕГ зі здобувачами і керівництвом СумДУ та адміністрацією ННЦ ПКВК

3. Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми.

За результатами вивчення документів та відповідей учасників фокус-груп ЕГ встановила, що СумДУ забезпечує на високому рівні ефективне поєднання навчального процесу з дослідницькою діяльністю в при реалізації ОП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Університет активно підтримує навчання, засноване на дослідженнях, за допомогою наступних ініціатив та практик: 1) практикоорієнтованим навчанням в межах окремих дисциплін (зокрема, ОК 2 – актуалізація термінології українською мовою, ОК 5 – розробка здобувачами проектів грантових заявок, ОК 6 – підготовка проектів наукових статей, ОК 7 – розширення можливостей викладати результати досліджень англійською мовою в усній та письмовій формах, ОК 3 та ОК 6 – розгляд практичних кейсів щодо важливості дотримання принципів академічної доброчесності); 2) можливостями долучитись до розробки комплексних науково-дослідних тем в межах дослідницьких груп; 3) широкою публікаційною активністю (як в наукових виданнях університету, серед яких є видання, індексовані в наукометричних базах Scopus та WoS, фахові видання України, категорії «А» та «Б» за фаховим спрямуванням здобувачів даної ОНП, так і інших виданнях); 4) підтримці на рівні кафедр та навчально-наукових інститутів культури довгострокової співпраці здобувачів з науковими керівниками, які надають консультації та допомогу у проведенні наукових досліджень та оприлюдненні їх окремих результатів; 5) створення можливостей для здобувачів участі в різноманітних наукових заходах (конференціях, круглих столах, воркшопах, тематичних літніх та зимових школах тощо). Враховуючи рівень вищої освіти та специфіку спеціальності ця інтеграція сприяє активному залученню здобувачів до дослідницьких процесів, сприяє розвитку їх критичного мислення, формування навичок самостійної роботи та креативності при вирішенні навчальних та наукових завдань.

4. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі.

Викладачі відіграють ключову роль у вдосконаленні змісту освіти, використовуючи можливості широкої публікаційної активності в міжнародних виданнях, участі в науково-дослідних проєктах, різноманітних наукових заходах в Україні та закордоном, співпраці з Радою роботодавців тощо, долучаючи результати власних досліджень та досвід до формування сучасних методичних комплексів дисциплін. Згідно пп 2.8. Положення про організацію освітнього процесу в СумДУ оновлення змісту РПНД та навчально-методичних комплексів дисциплін відбувається щорічно з урахуванням результатів моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм і побажань та зауважень стейкхолдерів. На фокус-групі з викладачами було підтверджено, що вони активно вивчають сучасні тенденції у своїй галузі, аналізують результати наукових досліджень, співпрацюють з практиками та експертами для оновлення змісту освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у підприємстві. Такий підхід включає процес оновлення змісту освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик в єдиний процес підтримки якості освіти університету. В університеті існує практика проведення неформальних відкритих конкурсів, які стимулюють покращення викладацької майстерності, зокрема, Конкурс "Педагогічні інновації СумДУ", Конкурс «Кращі науково-педагогічні працівники СумДУ», Конкурс "Кращий викладач очима студентів". На фокус-групі з працівниками структурних підрозділів заступник начальника ННЦ Підготовки кадрів вищої кваліфікації (ННЦ ПКВК) з навчально-методичної роботи Славко А.С. підтвердила регулярний розгляд питань щодо оновлення навчально-методичних комплексів дисциплін на Раді з якості ННЦ ПКВК. Водночас, було виявлено, що викладачі мають вкрай обмежені можливості стажування на підприємствах, в реальному бізнесі через брак часу і велике навантаження в навчальному процесі. Цей факт послаблює підтримку компетентностей викладачів у сфері спеціальності та обмежує їх можливості врахування сучасних практик ведення підприємництва при оновленні змісту освіти.

5. Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти.

Навчання, викладання та наукові дослідження у Сумському державному університеті (СумДУ) нерозривно пов'язані з процесом інтернаціоналізації діяльності закладу вищої освіти. Інтернаціоналізація діяльності СумДУ впливає на навчання, викладання та наукові дослідження в наступних важливих аспектах. 1) Міжнародні програми академічної мобільності – здобувачі та викладачі мають досвід участі у таких програмах (з урахуванням обмежень воєнного стану в Україні), що було підтверджено на фокус-групах з викладачами та здобувачами. СумДУ активно співпрацює з іноземними університетами та організаціями для реалізації програм обміну для студентів та викладачів. 2) Міжнародна наукова співпраця - викладачі СумДУ беруть участь у міжнародних дослідницьких проєктах (зокрема, у 2022 р. модулі Жана Моне «Досвід ЄС для підвищення рівня працевлаштування молоді через розвиток професійних навичок» та інших), конференціях та семінарах. Це сприяє обміну науковими знаннями та поглибленню розуміння актуальних проблем підприємництва, торгівлі та біржової діяльності на глобальному рівні. 3) Мовна політика – в ОП включено ОК 7, спрямований на поглиблене вивчення англійської мови саме академічного спрямування для використання здобувачами компетентностей володіння англійською мовою для комунікації та спілкуванню з представниками наукової спільноти закордоном. Водночас, необхідно зазначити, що здобувачі не мають можливостей поглиблення знань з інших мов міжнародного спілкування, таких як іспанська чи французька, або німецької мови, поширеної в ЄС.

Загальний аналіз щодо Критерію 4:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 4.

1. Досвід використання інноваційних практик у навчальному процесі, таких як навчання на основі досліджень, складання карт пам'яті, гейміфікація, імерсивне навчання. 2. Структурованість та доступність силабусів навчальних дисциплін, що дозволяє здобувачу ефективно планувати свою навчальну діяльність. 3. Практикоорієнтоване навчання в межах окремих дисциплін, в т.ч. практика написання наукових статей та підготовки проєктів грантових заявок, що сприяє розвиненню дослідницьких компетентностей здобувачів на засадах синергії. 4. В університеті створена та постійно вдосконалюється екосистема онлайн навчання (University online learning ecosystem), що дозволяє за потреби легко адаптувати освітній процес до різних форматів (онлайн та офлайн навчання) та розширює можливості самоосвіти серед здобувачів та викладачів. 5. Такі онлайн ресурси як платформа відкритих онлайн-курсів «Екзамнаріум» та відкритий електронний ресурс структурованих колекцій навчально-методичних матеріалів дозволяє поширювати досвід викладання в СумДУ у глобальному освітньому середовищі і виконує соціальну функцію широкого доступу до знань всіх зацікавлених осіб.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 4.

1. Каталог вибірових навчальних дисциплін професійного спрямування сформовано дуже вузько, лише в межах ОП, що суттєво обмежує набуття здобувачами здатності генерувати нові ідеї на основі міждисциплінарного підходу і широкого контексту, володіння яким є критично важливим саме для підготовки T-shaped спеціалістів в сфері підприємництва і торгівлі. Рекомендовано розширити доступ здобувачів ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” до дисциплін інших галузей знань та спеціальностей, що дозволить здобувачам легко синтезувати ідеї на основі міждисциплінарного підходу, забезпечувати стійкість бізнесу, розвивати інші навички індивідуально до потреб здобувачів і їх освітньої траєкторії. Ця рекомендація дозволить також ліквідувати наявні на сьогодні різні підходи до формування каталогу вибірових дисциплін професійного спрямування на різних ОНП та забезпечить всім здобувачам можливість обирати у якості вибірових відкриті масові онлайн курси. 2. Стажування викладачів на підприємствах практично не проводиться, що в перспективі послаблює підтримку їх компетентностей у сфері спеціальності та обмежує врахування сучасних практик ведення підприємництва при оновленні змісту освіти. Рекомендовано сприяти поширенню серед викладачів практики стажування в умовах реального бізнесу. 3. ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” через ОК забезпечує здатність спілкуватись виключно англійською мовою як іноземною. Рекомендовано включення до каталогу вибірових, дисциплін з вивчення інших іноземних мов держав ЄС, що сприятиме кращому розумінню кросскультурного контексту бізнесу та повноті досягнення здобувачами ПРН 1 та ПРН 3 за даною ОНП.

Рівень відповідності Критерію 4.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 4.

Освітня програма в достатній мірі відповідає якісним характеристикам за підкритеріями 4.1-4.5: форми та методи навчання є інноваційними, дозволяють досягти цілі та програмні результати, враховані вимоги студентоцентрованого підходу та академічної свободи, інформація щодо освітньої програми та її компонентів доступна для учасників освітнього процесу, відбувається постійне оновлення освітніх компонентів, активно поєднується навчання і дослідження у взаємозв'язку із міжнародною діяльністю закладу. Беручи до уваги всю цілісність встановлених фактів (сильних сторін, позитивних практик, слабких сторін, недоліків) та їх контексту, такі чинники, як принципи поваги до автономії закладу, врахування контексту та позицій стейкхолдерів, відносний вплив недоліків на відповідний аспект якості освітньої програми та наявність в закладі підходу, орієнтованого на вдосконалення, експертна група вважає можливим стверджувати про наявність загалом відповідності освітньої програми критерію 4 при наявності недоліків, що не є суттєвими.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність:

1. Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дозволяють встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компоненту та/або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь.

Процеси, політика та принципи оцінювання результатів навчання регламентуються п. 7 Положення про організацію освітнього процесу в СумДУ. Положенням визначено форми проведення заходів поточного та підсумкового контролю, порядок ліквідації академічних заборгованостей, перезарахування (трансферу кредитів) ОК та система оцінювання результатів навчання здобувачів за 100-бальною шкалою університету, шкалою ЄКТС і національною (чотирибальною) шкалою. За кожним компонентом ОП у силабусах зазначено форми контрольних заходів та критерії оцінювання відповідно до структури представлення цієї інформації, встановленої Методичною інструкцією «Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення робочої програми з навчальної дисципліни». У СумДУ передбачено формативне поточне оцінювання та контроль і підсумкове сумативне оцінювання та контроль по завершенню вивчення освітнього компонента. Спілкування ЕГ зі здобувачами виявило недостатню чіткість в розумінні ними суті, мети та методів формативного оцінювання та орієнтацію здобувачів здебільшого на сумативне оцінювання. Аналіз ЕГ розділу 10 силабусів навчальних дисциплін виявив здебільшого формальне розмежування формативного та сумативного оцінювання викладачами без заглиблення в роль цих видів оцінювання при вивченні конкретних навчальних дисциплін, що проявляється при порівнянні подання різними викладачами методів поточного формативного оцінювання та зворотного зв'язку, розуміння якого є важливим для ефективного застосування формативного оцінювання. Форми контрольних заходів, прописані в силабусах, орієнтовані виключно на застосування сумативного оцінювання. На фокус-групі зі здобувачами ЕГ отримала підтвердження, що форми контрольних заходів та критерії оцінювання по кожній ОК ОП визначаються заздалегідь та оприлюднюються перед початком вивчення дисципліни чи практики. Загалом, система оцінювання сприяє об'єктивності, прозорості та адекватності формалізованих оцінок досягнень здобувачів.

2. Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності).

Формою атестації здобувачів ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» є публічний захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що відповідає вимогам Стандарту вищої освіти за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, затвердженого 20.07.2022 р. наказом № 645, який наразі є чинним за спеціальністю «Підприємництво та торгівля». Ця форма атестації дозволяє оцінювати рівень компетентностей здобувачів у відповідності до цілей та вимог освітньої програми. Вимоги до кваліфікаційної роботи здобувачів щодо змісту, обсягу та процедур її оприлюднення, зазначені в ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», відповідають нормативно-правовим актам України. Організація процесу атестації здобувачів у СумДУ здійснюється відповідно до вимог Положення про організацію атестації здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії (кандидата наук) та доктора наук в Сумському державному університеті з урахуванням останнього оновлення від 23.04.2021р. Випуску за ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» не було, тому ЕГ могла перевірити лише задекларовані в документах СумДУ процедури за формальними ознаками і констатує їх відповідність стандарту вищої освіти.

3. Визначено чіткі і зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для усіх учасників освітнього процесу, забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема включають процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

У СумДУ визначено чіткі та зрозумілі правила проведення контрольних заходів відповідно до Положення про організацію освітнього процесу (з деталізацією проведення контрольних процедур в процесі семестрової атестації за навчальними дисциплінами та практикою) та Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії для атестації здобувачів в процесі реалізації наукової складової ОНП), які є доступними для всіх учасників освітнього процесу і розміщені на вебсайті університету. Ключові аспекти цих документів забезпечують об'єктивність оцінювання навчальних досягнень кожного здобувача, процедури, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів: між викладачами та здобувачами під час проведення контрольних заходів, порядок оскарження результатів контрольних заходів у разі незгоди з ними. За результатами навчання на ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» випадків апеляцій щодо результатів оцінювання знань або конфлікту інтересів не було. На фокус-групі начальником ННЦ ПКВК Бойко А. О. було підтверджено дієвість визначених нормативними документами процедур, застосування яких дозволяє ефективно врегулювати спірні ситуації під час оскарження результатів контрольних заходів у випадках поодинокого їх застосування на інших освітніх програмах ННЦ ПКВК. На зустрічах зі здобувачами та викладачами було підтверджено, що випадків оскарження результатів контрольних заходів за ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» не було. Дії з питань попередження можливого конфлікту інтересів під час проведення контрольних заходів чітко передбачені Наказом ректора №0215-І від 19.-3.2018р. «Про заходи щодо запобігання корупції». На фокус-групах з працівниками структурних підрозділів було підтверджено свідоме ставлення викладачів та керівників всіх ланок СумДУ до виконання всіх процедур щодо запобігання конфлікту інтересів при виконанні своїх посадових обов'язків.

4. У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, що послідовно дотримуються всіма учасниками освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності.

У СумДУ політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності визначає комплекс внутрішніх нормативних документів, оприлюднених на вебсайті університету, ключовими з яких є Кодекс академічної доброчесності, Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин, Методична інструкція щодо перевірки робіт на наявність ознак академічного плагіату. Зустрічі на фокус-групах зі здобувачами, керівниками структурних підрозділів університету, науковими керівниками аспірантів засвідчили, що, в цілому, визначених у нормативних документах процедур послідовно дотримуються всі учасниками освітнього процесу під час реалізації ОП. Найважливіші аспекти реалізації у СумДУ політики академічної доброчесності включають: популяризацію академічної доброчесності в межах окремих модулів навчальних дисциплін при співпраці викладачів і студентів; імплементація академічної доброчесності у внутрішню культуру якості; використання спеціалізованого програмного забезпечення «Unicheck» та «StrikePlagiarism» для перевірки всіх письмових робіт здобувачів та викладачів при реалізації спільних наукових проєктів на рівень текстових запозичень з подальшою експертизою отриманих звітів за результатами технічної перевірки текстів. Такий підхід спрямований на формування високих стандартів наукової етики всіх учасників освітнього процесу. В цілому, на зустрічах зі здобувачами, викладачами та працівниками структурних підрозділів університету була підтверджена нульова толерантність до проявів академічного плагіату в науковій діяльності. Проте, на зустрічі зі здобувачами були виявлені випадки отождолення понять перевірки на плагіат та на наявність текстових запозичень. На зустрічі з науковими керівниками здобувачів було виявлено окремі прогалини в знанні процедур експертної оцінки звітів про рівень текстових запозичень на наявність ознак академічного плагіату в дисертаціях. Зважаючи на те, що випуску здобувачів за даною ОНП не було, ЕГ мала можливість перевірити дотримання процедур запобігання академічному плагіату під час реалізації освітнього процесу тільки на рівні знання вимог нормативних документів.

Загальний аналіз щодо Критерію 5:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 5.

1. Для встановлення рівня досягнення здобувачами програмних результатів навчання в процесі навчання використовується формативне поточне оцінювання та контроль, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу в цілому. 2. Політика дотримання академічної доброчесності імплементована на кожному з 5-ти рівнів системи якості освіти в університеті. Зокрема, заслуговує на увагу практика роботи Рад із забезпечення якості вищої освіти СумДУ на 3-му рівні - рівні інституту / факультету та 4-му загальноуніверситетському рівні.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 5.

1. Вкрай обмежений інструментарій формативного оцінювання здобувачів призводять до недооцінки важливості цього виду оцінювання як з боку викладачів, так і здобувачів. Рекомендовано розширити використання інструментів формативного оцінювання, переважно за рахунок більш широкого використання можливостей онлайн застосунків, таких як Mentimeter, Padlet, Miro, ClassroomScreen та інші. Це дозволить урізноманітнити формувальне оцінювання і контроль, зацентувати увагу здобувачів на процесах формувального оцінювання і контролю підвищивши мотивацію до виконання таких завдань за відсутності бальної оцінки, візуалізувати результат формувального оцінювання та надавати швидкий зворотний зв'язок здобувачам під час виконання навчальних завдань. 2. Здобувачі та наукові керівники дисертацій нівелюють значення експертизи аналізу звіту за результатами технічної перевірки тексту наукової роботи на рівень унікальності. Рекомендовано поширити серед здобувачів та наукових керівників дисертацій практику розуміння важливості ролі експерта в дотриманні процедур запобігання академічному плагіату в університеті, адже саме експерт виявляє та професійно обґрунтовує виявлені ознаки академічного плагіату та несе персональну відповідальність за якість здійсненої ним експертизи.

Рівень відповідності Критерію 5.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 5.

Освітня програма в достатній мірі відповідає якісним характеристикам за критерієм 5: здобувачі ознайомлені із системою оцінювання та мають можливість оскарження результатів, застосовуються заходи дотримання академічної доброчесності через автоматичну перевірку робіт на наявність плагіату програмним забезпеченням. Беручи до уваги всю цілісність встановлених фактів (сильних сторін, позитивних практик, слабких сторін, недоліків) та їх контексту, а також такі чинники, як принципи поваги до автономії закладу, урахування контексту та позицій стейкхолдерів, відносний вплив недоліків на відповідний аспект якості освітньої програми та наявність в закладі підходу, орієнтованого на вдосконалення, експертна група вважає можливим стверджувати про наявність загалом відповідності освітньої програми критерію 5 при наявності недоліків, що не є суттєвими.

Критерій 6. Людські ресурси:

1. Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання.

За результатами аналізу публікаційної активності викладачів ЕГ має можливість підтвердити, що викладацька діяльність (за всіма обов'язковими та вибірковими компонентами) тісно пов'язана з напрямками наукової діяльності викладачів та їх публікаціями, а також акцентувати увагу на тому, що наявність публікацій, присвячених вузьким невирішеним проблемним питанням, які співвідносяться з конкретними освітніми компонентами, є додатковим засобом підтримки аспірантів в їх дослідженнях, оскільки дозволяє продемонструвати шляхи вибору та перспективи наукового пошуку. Викладачі та керівники аспірантів є активними науковими дослідниками та мають високі індекси Гірша за БД Scopus (Артюхов А.-19, Люльов О.-24, Пімоненко Т.-24). Експертиза наявної інформації дозволяє констатувати в цілому відповідність фахової спрямованості викладачів на ОНП дисциплінам, які вони викладають (таблиця 2 Зведена інформація про викладачів)). Інформацію, отриманої під час зустрічі із фокус-групами дав підставу експертній групі констатувати, що академічна та професійна кваліфікація НПП, які забезпечують реалізацію даної ОП, має високий рівень кореляції із змістом ОК, предметною областю ОНП та спеціальністю. Аналіз представленого матеріалу показав, що викладачі забезпечують реалізацію ОП та програмні результати навчання, здійснюють необхідну роботу з навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів, публікують

результати наукової діяльності в фахових виданнях, перманентно підвищують кваліфікацію та рівень викладацької майстерності. Експертна група відзначає високу активність НПП у міжнародних та вітчизняних програмах стажувань, академічних обмінів та інтеграції у глобальну мережу наукових досліджень, що обумовлює підвищення їх кваліфікації. Зокрема, Бойко О.П. (ОК1) проходила підвищення кваліфікації в СумДУ, Свідоцтво про підвищення кваліфікації СП № 05408289/3155-21, 10.11.2021. Викладач Артюхов А.Є. (ОК3) - Certificate of Completion UNIVERSITY WASHINGTON STATE This is to certify that Artem Artyukhov «Excellence in Teaching & Research» jointly developed by Washington State University and Sumy State University 75 hours, 2.5 credits ECTS, 11 February – 15 May, 2021. Викладач ОК5 Замора О.М. брала участь у підвищенні кваліфікації Програми USDA обміну викладачами, Університет Міссурі, Коламбія та Університет Штату у м. Фресно, Каліфорнія, США. 4 серпня-12 грудня 2018. Ляшенко Ірина Володимирівна (ОК7) проходила стажування The College of New Jersey Division of Continuing Education In Partnership with Sumy State University (SumDU), Ukraine. тема: «Teaching University Level English as a Foreign Language», February 6 - June 17, 2023. Викладач Гриценко Л.Л. (ОК8) проходила стажування The European Regional Development Fund, certificate, Entrepreneurship program «Business incubator», March 2023, 1 кредит ЄКТС / 30 годин. ЕГ відзначає вище зазначені активності щодо підвищення кваліфікації НПП на основі спілкування з викладачами; сертифікати завантажені ЗВО на запит.

2. Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дозволяють забезпечити необхідний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми.

Процедура конкурсного добору викладачів при заміщенні вакантних посад НПП СумДУ та укладання з ними трудових договорів передбачає встановлення додаткових вимог до претендентів, у тому числі щодо виконання критеріїв, які характеризують якість їх науково-дослідної й навчально-методичної діяльності. При проведенні конкурсного відбору претенденти подають Інформаційну довідку щодо відповідності ОК освітньої та професійної кваліфікації претендента на заміщення посади професорсько-викладацького складу (<http://surl.li/kowyc>) за затвердженим шаблоном. Показники, визначені довідкою є підставою для визначення терміну контракту НПП. Під час інтерв'ю з науково-педагогічними працівниками та представниками структурних підрозділів з'ясовано, що конкурсний відбір проводиться в умовах відкритості, об'єктивності та обґрунтованості рішень та неупередженого ставлення до кандидатів на зайняття вакантних посад науково-педагогічних працівників. Оцінювання рівня професійної кваліфікації претендента на посаду здійснюється на підставі досягнутих ними показників, що визначають кваліфікацію працівника також відповідно до спеціальності згідно п.38 Ліцензійних умов. Експертна комісія під час інтерв'ювання одержала підтвердження того, що результати виконання умов трудового контракту впливають на продовження трудових відносин із НПП.

3. Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу.

Для реалізації програмних результатів навчання ЗВО залучає до освітнього процесу роботодавців. Роботодавці забезпечують організацію стажування НПП на виробництві: викладач Бойко О.П. пройшла стажування в Міжнародній експертній агенції «Консалтинг і тренінг» м. Київ (2019 р.). Результати наукових досліджень здобувачів впроваджено в діяльність суб'єктів господарювання (Банк крові КНП СОР СОКЛ). Форми залучення роботодавців до освітнього процесу є на сайті кафедри (<http://surl.li/khfhj>). Постійно діє ЕРР за спеціальністю 076 (<http://surl.li/khexk>). Це дає змогу проводити системну роботу щодо залучення роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу в університеті, зокрема і на ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Роботодавці залучаються: до розроблення ОНП (Рябенков О.В. к.е.н., (член РПГ)), зовнішнього рецензування (Сечкін В.В. (комерц. директор ТОВ «PrintExpert»), Олфіренко О.М. (директр ТОВ «Технохім») (<http://surl.li/icvzo>) та перегляду ОНП (<http://surl.li/kytqd>). При затвердженні тем аспірантів було враховано рекомендації практиків: Кобизського Д.С. (начальник відділу маркетингу АТ СЗ «Насосенергомаш»); Макаренко Ю.В. (заступ. директора ТОВ «Будтрейдинг»); Мосунова Б.О. (засновника ТОВ «Експертиза. Консультації. Аналітика»); Іченської С.А. (голова ГО «Спілка підприємців, орендарів та власників Сум. обл.»). Під час інтерв'ювання, не було підтверджено зі сторони роботодавців про систематичне залучення їх у проведенні практичних занять, узгодженні спільних тематик наукових досліджень. ЕГ встановлено, що роботодавці залучені до обговорення структури освітньої програми та змісту її окремих компонент, що підсумовано в їх відгуках, реалізації освітньої компоненти (рекомендації щодо організації лекційних та практичних занять, проведення педагогічної практики) та наукової компоненти (проведення спільних конференцій, круглих столів, залучення аспірантів разом з їх науковими керівниками до розробки місцевих стратегій та програм, організації консультування).

4. Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців.

Результати зустрічей із здобувачами та науково-педагогічним персоналом, представниками роботодавців та стейкхолдерами, підтвердили факти залучення до аудиторних занять професіоналів, експертів та представників роботодавців, які зазначені у відомостях про самооцінювання. Інформація щодо відкритих лекційних та практичних занять розміщується на сайті кафедри фінансових технологій та підприємництва (<https://fintech.biem.sumdu.edu.ua/osvitni-ta-proforiientatsijni-zakhody-z-robotodavtsiamy>). Так, запрошені в рамках ОК8 «Управління підприємницькими проектами» фахівці-практики Блавт Ю. (асоційований партнер CIVITTA) та

Маловіна С. (експерт CEO & Co-founder Raccoon.Recovery) поділились досвідом залучення інвестицій на різних стадіях реалізації проекту (<http://surl.li/khieu>). Також у рамках ОК8: Єрмоленко К.О. (аудитор ТОВ Грант-Торнтон Леріс), Лукаш Н.А. (аудитор ТОВ Грант-Торнтон Леріс) ознайомили аспірантів зі специфікою діяльності підприємства в умовах карантину та війни (<http://surl.li/khgzu>); представники компанії «Deloitte» детально розповіли про свою діяльність області інвестиційного менеджменту (<http://surl.li/iczfy>). В рамках ОК 9 “Сучасні тренди біржової діяльності та Інтернет-трейдингу” запрошена експертка Борт Н.К. (провідний аналітик Української асоціації фінтех та інноваційних компаній), розповіла про роль фінтех компаній у фінансовому та підприємницькому секторах (<http://surl.li/khhsp>). При спілкуванні зі здобувачами даної ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» було отримано підтвердження, що ці лекції дійсно відбувались і вони висловили задоволення створеними можливостями слухати та спілкуватися з професіоналами-практиками.

5. Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями.

За результатами проведених зустрічей, опрацювання внутрішніх документів й інформації про академічну та професійну кваліфікацію НПП експертна група відмічає декілька основних напрямків сприяння професійному розвитку викладачів. По-перше, в структурі університету є окремі структурні підрозділи, які сприяють процесам перепідготовки, підвищення кваліфікації та професійному розвитку. Центр розвитку кадрового потенціалу навчального закладу (<http://surl.li/khifo>) організовує навчання викладачів на програмах (<http://surl.li/khigk>). Підвищення кваліфікації викладачів в інших установах та організаціях зараховується в накопичувальній системі підвищення кваліфікації НПП (<http://surl.li/khjvl>). По-друге, створені умови для проведення наукових досліджень та їх апробацію й публікацію, зокрема через можливість публікації статей в університетських виданнях, які входять до категорії «Б» та у виданнях, що включені до баз Scopus, WoS. Більшість викладачів групи забезпечення освітнього процесу мають сертифікати зі знання англійської мови (рівень B2). На запит експертів додатково надана розширена таблиця зведеної інформації про викладачів ОНП свідчить про те, що НПП, пройшли підвищення кваліфікації за відповідними курсами очно та у дистанційному форматі та мають сертифікати за результатами стажування за напрямком ОНП (<blob:https://office.naqg.gov.ua/6d31c782-92ca-4242-bed1-441be0315ac5>).

6. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності.

ЗВО стимулює розвиток викладацької майстерності шляхом матеріальних та моральних заохочень. Матеріальне стимулювання НПП здійснюється за сумлінне виконання посадових обов'язків, дотримання у роботі вимог чинного трудового законодавства, новаторство у науково-педагогічній діяльності, за досягнення високого рівня викладацької майстерності, захист дисертації, отримання патенту, публікацію статті у виданнях, що цитуються у наукометричних базах Scopus, Web of Science, підготовку матеріалів для отримання гранту тощо. Центр розвитку кадрового потенціалу СумДУ (<http://surl.li/khifo>) постійно організовує короткострокові програми, семінари, тренінги, спрямовані на підвищення викладацької майстерності науково-педагогічних працівників (<http://surl.li/khigk>). З метою активізації діяльності викладачів щодо забезпечення якості вищої освіти, поширення кращого досвіду у СумДУ запроваджено ряд конкурсів: «Педагогічні новації СумДУ» (<http://surl.li/khjvw>), «Інновації ІКТ для сучасної освіти ICT4EDU», «Кращі науково-педагогічні працівники» (<http://surl.li/khjwg>), «Кращий викладач очима студентів» (<http://surl.li/khjwm>): призове місце у 2020-21 н.р. на рівні СумДУ- Гриценко Л.Л. Показники, що характеризують якість навчально-наукової роботи, враховуються в рейтингу структурних підрозділів з відповідними мотиваційними механізмами стимулювання (<http://surl.li/khjwx>). Одним з важливих інструментів підтримки та розвитку викладацької майстерності є опитування здобувачів, які проводяться кожний семестр, і результати яких обов'язково враховуються. На зустрічі з керівництвом було підкреслено відсутність випадків низького рейтингу серед викладачів даної ОНП. Даний рейтинг враховує всі види діяльності щодо наукової та викладацької діяльності, зокрема і щодо професійного розвитку. Під час онлайн спілкування з викладачами, що забезпечують освітню діяльність на ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”, експертна група одержала підтвердження щодо матеріального стимулювання НПП. Також викладачі констатували, що дієвим у СумДУ є й моральне стимулювання, що сприяє підвищенню престижу ЗВО.

Загальний аналіз щодо Критерію 6:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 6.

1. Академічна та професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації ОНП, забезпечує на високому рівні досягнення визначених даною програмою цілей та програмних результатів навчання; НПП є активними вченими з власною експертною та суспільним впливом за профілем дисциплін. 2. У викладачів, задіяних в реалізації ОНП, наявні публікації у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus, Web of Science дотичні до профілю відповідної навчальної дисципліни у ОНП. Наявні публікації наукових керівників корелюються з темами дисертацій здобувачів. 3. Процедури конкурсного добору викладачів у ЗВО прописані, є прозорими і забезпечують залучення НПП необхідної кваліфікації для успішної реалізації ОНП. 4. Усі викладачі, задіяні в реалізації ОНП, пройшли стажування (внутрішнє та зовнішнє), різні форми підвищення кваліфікації (документи надано на запит ЕГ). 5. Закладом створено комплексні заходи щодо професійного розвитку та підвищення викладацької майстерності

(зорієнтовано на поглиблення фаху), запроваджено рейтингування за персональними та колективними результатами, преміювання за комплексом показників, стимулюючий вектор активності викладачів шляхом залучення до участі в різноманітних конкурсах.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 6.

1. Професіонали-практики мало залучаються до аудиторних занять, що є необхідною умовою підвищення якості підготовки саме за цією ОНП. Рекомендації: Експертна комісія рекомендує для проведення практичних занять залучати професіоналів-практиків, зокрема підприємства, діяльність яких дозволяє реалізувати унікальність ОНП. Активізувати їх участь у освітньому процесі шляхом залучення для оновлення освітніх компонентів згідно їх рекомендацій. 2. Недостатній акцент щодо розробки авторських підручників та посібників при наявному потенціалі викладацького складу. Рекомендації: активізувати розробку авторських підручників та посібників задля підвищення рівня конкурентоспроможності власної програми.

Рівень відповідності Критерію 6.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 6.

Відповідність кадрового складу дисциплінам, що формують ОНП, загальній спрямованості та змісту ОНП, наявність можливостей для професійного та фахового зростання дозволяє оцінити відповідність Критерію на рівні В. Освітня програма в достатній мірі відповідає якісним характеристикам за підкритеріями 6.1-6.6: академічна та професійна кваліфікація гаранта, групи забезпечення та інших викладачів, задіяних до реалізації ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”, повністю відповідає вимогам і забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання; в закладі створені заходи сприяння професійному розвитку викладачів та розвитку їх викладацької майстерності. Беручи до уваги всю цілісність встановлених фактів (сильних сторін, позитивних практик, слабких сторін, недоліків) та їх контексту, такі чинники, як принципи поваги до автономії закладу, врахування контексту та позицій стейкхолдерів, відносний вплив недоліків на відповідний аспект якості освітньої програми та наявність в закладі підходу, орієнтованого на вдосконалення, експертна група вважає можливим стверджувати про наявність загалом відповідності освітньої програми критерію 6 при наявності недоліків, що не є суттєвими.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси:

1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми забезпечують досягнення визначених освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання.

Під час проведення зустрічі щодо відеоогляду матеріально-технічної бази ЕГ було продемонстровано, що ЗВО має потужно розвинену матеріально-технічну базу. На ОНП задіяно мультимедійні аудиторії та комп'ютерні класи. Середній вік комп'ютерів - 3-4 роки, також наявне програмне забезпечення, що було придбане за кошти від грантів. Зокрема, використання для обробки даних такої програми як STATA тісно корелює з ПРН 04, 05, 07, 08, 09, 10. Під час зустрічі із різними фокус-групами було надано інформацію, що при перегляді робочих програм та силабусів є програма, яка не допускає навчальні матеріали, вік яких більше за 5 років. ЗВО також надає безперешкодний доступ до матеріалів власного репозитарію <https://library.sumdu.edu.ua/uk/e-resursy/elektronni-resursy-sumdu/repozytarij-sumdu.html>. ЕГ відмічає практику оновлення програмного забезпечення за рахунок грантової діяльності як позитивну, оскільки ЗВО монетизує свої наукові напрацювання.

2. Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми.

Під час зустрічі із різними фокус-групами було встановлено, що здобувачі мають безоплатний доступ до усієї необхідної інфраструктури ЗВО. Зокрема, до бібліотечної інфраструктури, на базі якої є музей грошей. Також варто відмітити, що здобувачі через корпоративну пошту мають безоплатний доступ до наукометричних баз даних Scopus та Web of Science <http://surl.li/nrps>. Крім цього, здобувачі надали інформацію, що вони можуть користуватись безкоштовно програмним забезпеченням, зокрема, ліцензійною програмою STATA для здійснення розрахунків. Крім цього, на сайті ЗВО є перелік видань, які включено до різних наукометричних баз даних <http://surl.li/nrps>.

НПП підтвердили, що вони є редакторами деяких із цих збірників, що включено до бази даних Scopus. На сайті випускової кафедри у розділі Наука - Журнали та конференції опубліковано список журналів випускової кафедри. Крім цього, в ЗВО існує низка наукових конференцій, 2 з яких діють на випусковій кафедрі <http://surl.li/bdnwj>

3. Освітнє середовище є безпечним для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дозволяє задовольнити їхні потреби та інтереси.

Під час проведення відеоогляду ЕГ було продемонстровано укриття, куди можуть спускатись під час повітряної тривоги. Також, в ході огляду матеріально-технічної бази ЕГ було продемонстровано, що в аудиторіях наявна протипожежна сигналізація та плани евакуації. Крім цього, в ЗВО систематично проводиться інструктаж з техніки безпеки стосовно правил безпечного поводження в лавах ЗВО. Крім цього, ЗВО дбає про ментальний добробут здобувачів та персоналу ЗВО, наявна психологічна служба <http://surl.li/gdvsd>, створена на базі кафедри психології, політології та соціокультурних технологій, яка проводить як індивідуальні психологічні консультації, так і групові, а також просвітницьку роботу стосовно ментального здоров'я. Під час зустрічі із представницею відповідної служби була надана інформація, що здобувачі звертаються зі своїми проблемами до цієї служби. При зустрічі зі здобувачами, вони сказали, що є обізнаними стосовно наявності такої служби та можливості отримати там ментальну підтримку. Також, під час огляду матеріально-технічної бази була надана інформація, що у студентській клініці СумДУ за необхідності працює психіатр.

4. Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою.

Інформаційна підтримка здійснюється через офіційний веб-сайт ЗВО <https://sumdu.edu.ua/uk/>, Facebook-спільноту https://www.facebook.com/sumdu.ua/?locale=uk_UA, Instagram https://www.instagram.com/sumdu_ua/. Під час зустрічей із викладачами та здобувачами було надано інформацію, що є аудиторії для проведення консультаційних занять та вона проводиться викладачами на регулярній основі. Соціальна підтримка здійснюється наявністю спортивно-оздоровчого центру, де також розміщені вбиральні для осіб з особливими освітніми потребами, та університетською клінікою, де здобувачі можуть отримати медичну допомогу, включаючи психіатричну. Також варто відмітити, що ЗВО займається активним залученням здобувачів до НДР та міжнародної мобільності (на запит ЕГ було надано підтвердження)

5. Заклад вищої освіти створює достатні умови для реалізації права на освіту особами з особливими освітніми потребами, що навчаються за освітньою програмою.

В ЗВО діє політика рівності <http://surl.li/khgkm>, де визначені основні засади стосовно забезпечення у ЗВО рівних можливостей для навчання різних груп населення, у тому числі, осіб з особливими освітніми потребами. На сайті ЗВО є інформація для осіб з особливими освітніми потребами стосовно наявності в ЗВО необхідної інфраструктури для таких осіб surl.li/gcmvr. Також у цьому розділі є інформація для осіб з обмеженою мобільністю стосовно наявності у корпусах ЗВО пандусів та ліфтів. Якщо така особа навчається у корпусі, де немає ліфтів, позклад вибудовується таким чином, щоб заняття для таких осіб проводились ена першому поверсі. Під час відеоогляду було продемонстровано пандуси для в'їзду, вбиральні для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема, у спортивному центрі СумДУ. Окремо хочеться відмітити проєкт "Студентський лелека" <http://surl.li/ffru>, де здобувачі та працівники ЗВО, які мають маленьких дітей, можуть залишити їх там у спеціально розроблених ігрових зонах.

6. Існує чітка і зрозуміла політика і процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних з сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), яка є доступною для усіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримується під час реалізації освітньої програми.

В ЗВО діє низка положень на протидію конфліктних ситуацій. Зокрема, Положенням про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) <http://surl.li/atzzv>, де у розділі 5 прописано порядок реагування на випадки булінгу. Кодекс корпоративної культури СумДУ <http://surl.li/khgex> встановлює вимоги стосовно недискримінації учасників освітнього процесу. Політика рівності СумДУ <http://surl.li/khgkm> визначає основні засади та напрями стосовно досягнення рівності. Антикорупційна діяльність в СумДУ регулюється наказом ректора «Про запобігання корупції» <http://surl.li/ffbd>, де встановлено порядок протидії корупційним ризикам. Стосовно формування політики гендерної, рівності в ЗВО створено Гендерний ресурсний центр <http://surl.li/obun>, метою якого є формування гендерної поведінки та досягнення гендерного балансу. Здобувачі надали інформацію, що вони обізнані стосовно процедури вирішення конфліктних ситуацій, та що на ОНП не виникало жодних конфліктних ситуацій

Загальний аналіз щодо Критерію 7:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 7.

1. Віддалений доступ до наукометричних баз даних дає змогу здобувачам дистанційно шукати матеріали (послуга "Бібліотека без бар'єрів") для написання дисертаційного дослідження не тільки в ЗВО, безоплатний доступ до наукометричних баз даних періодичних видань Scopus, Springer Nature, SciVal та Web of Science, потужний бібліотечний фонд та наявні можливості для реалізації наукової діяльності (7 фахових наукових видань, серед яких 1 - категорії А). 2. Наявність в ЗВО необхідного для здійснення дисертаційного дослідження програмного забезпечення, придбаного за рахунок грантових надходжень, створює здобувачам комфортні умови для проведення розрахунків. 3. Взірцевий високий рівень соціальної підтримки здобувачів упродовж усього періоду навчання та НПП, працівників ЗВО. Розвинена інфраструктура для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема, Центр підтримки сім'ї "Студентський лелека", що орієнтований на догляд за дітьми з вихователями, поки батьки знаходяться на заняттях. На думку ЕГ, така практика може бути взірцевою, оскільки вона створює додаткові комфортні умови для молодих батьків, поки вони знаходяться на навчанні та можливість отримати консультативну психологічну допомогу. 4. На базі бібліотеки функціонує пункт незламності, у випадку відключень світла є пристрій starlink для безперебійного доступу до інтернету. 5. Сильною стороною є функціонування Гендерного ресурсного Центру, розвиток інклюзивної освіти (наявність нормативної бази для регламентації питання інклюзивного навчання).

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 7.

ЕГ не виявила слабких сторін

Рівень відповідності Критерію 7.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 7.

ЗВО має потужну та розвинену матеріально-технічну базу, яка включає в себе віддалений доступ до баз даних, наявність необхідного для розрахунків програмного забезпечення, постійний перегляд літературних джерел, є сильними сторонами даного ЗВО. Наявність центру "Студентський лелека", завданням якого є догляд за малими дітьми здобувачів та "Гендерного ресурсного Центру" ЕГ вважає за взірцеву практику. Враховуючи вищесказане, ЕГ оцінює ОНП на Рівні А за Критерієм 7

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми:

1. Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми.

Процедури розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду ОП регламентуються п. 2.1. Положення про організацію освітнього процесу в СумДУ. Посадові особи університету послідовно та систематично дотримуються визначених у документах процедур, що підтверджено на зустрічі з гарантом ОНП, керівництвом університету та керівниками структурних підрозділів університету в межах їх повноважень. Ці процеси є ключовими для забезпечення якості освіти, актуальності ОП, її відповідності затвердженому стандарту вищої освіти та вимогам сучасного ринку праці. ЕГ встановила, що ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» переглядалась та оновлювалась відповідно до встановлених процедур із урахуванням висловлених зауважень з боку зацікавлених сторін. Перед затвердженням проект ОНП був оприлюднений на вебсайті університету для громадського обговорення і висловлення пропозицій в письмовій формі через вебсайт університету або в усній формі через обговорення пропозицій на Раді роботодавців та безпосередньо у на зустрічах стейкхолдерів з гарантом та членами проектної групи ОНП. ЕГ встановила, що ключову роль в системі внутрішнього забезпечення якості мають процедури взаємодії між підрозділами, які задіяні в процесах виявлення та узагальнення пропозицій стейкхолдерів та моніторингу ОП. З цією метою на вебсайті ННЦ ПКВК в розділі Нормативна база сформовано реєстр основної нормативної бази системи управління якістю діяльності СумДУ.

2. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми.

Здобувачі вищої освіти є активними учасниками процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур, спрямованих на забезпечення якості навчання перш за все через участь в процедурах оцінювання якості через опитування. ЕГ встановила, що здобувачі мають змогу пройти опитування щодо загальної оцінки якості навчання на ОП та висловити свої пропозиції за результатами щорічного опитування, а також наприкінці семестру взяти участь в опитуванні за результатами вивчення окремих дисциплін ОНП. В університеті реалізовано зручний доступ здобувачів до опитувальника в електронному вигляді, який надсилається через корпоративну пошту університету. Здобувачі підтвердили, що вони регулярно мають змогу брати участь в опитуваннях, доступ до форм опитування є зручним та безперешкодним, вони відчують, що їх участь в опитуваннях є значущою для покращення якості викладання на ОНП. Здобувачі на зустрічі підтвердили, що у них є досвід подання своїх пропозицій також через обговорення ОНП на засіданні кафедри фінансових технологій та підприємництва, де вони мали змогу подати для обговорення свої пропозиції. На зустрічі з працівниками структурних підрозділів начальника Центру забезпечення якості вищої освіти Люта О. В. та начальник Бюро моніторингу якості вищої освіти Дейнека О. В. підтвердили, що опитування здобувачів проводяться на регулярній основі. Здобувачі розуміють важливість опитування, тому все більший відсоток респондентів долучаються до опитування. Результати щорічного опитування оприлюднюються на вебсайті університету, а семестрові опитування за результатами вивчення окремих дисциплін є закритими, їх результати аналізуються викладачами, керівництвом кафедр та керівництвом університету при прийнятті рішення про укладання контрактів з НПП. ЕГ було акцентовано увагу на проблемі інтерпретації результатів дослідження на малих вибірках, що є актуальним для опитування здобувачів ОНП «Підприємство, торгівля та біржова діяльність». У відповідь Дейнека О. В. зазначила, що цьому питанню приділяється велика увага та підвищуються для таких опитувань порогові значення релевантності вибірки респондентів.

3. Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.

ЕГ на зустрічі з роботодавцями встановила, що вони активно долучаються до процесу періодичного перегляду ОНП переважно через участь в засіданнях Ради роботодавців, сформованої в університеті, або безпосередньо мають можливість висловити свої пропозиції на зустрічах з гарантом ОП та членами проєктної групи, завідувачем кафедри фінансових технологій та підприємництва. Також роботодавці як запрошені особи долучаються до періодичного рецензування ОНП. ЕГ мала можливість переглянути відповідні рецензії. На засіданні кафедри фінансових технологій та підприємництва періодично розглядаються протоколи засідань Ради роботодавців і обговорюються надані пропозиції щодо удосконалення структури ОНП та переліку її основних компонент. Також роботодавці активно долучаються до переліку дисциплін вільного вибору, акцентуючи увагу проєктної групи та гаранта ОНП на актуальних вимогах ринку праці до працівників вищої кваліфікації та актуальних змінах у функціональних профілях працівників за окремими посадами.

4. Існує практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми.

Важливою складовою системи якості освіти в СумДУ є підтримка практики зворотнього зв'язку з випускниками університету, який дозволяє університету зрозуміти, наскільки ефективно освітня програма відповідає потребам ринку праці та які аспекти можна поліпшити для підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Підтримка зв'язків з випускниками, переважно, здійснюється кафедрою, яка є відповідальною на рівні гаранта за реалізацію ОП. За результатами навчання на ОНП «Підприємство, торгівля та біржова діяльність» випускників ще не було. Тому перевірити практику врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників саме ОНП «Підприємство, торгівля та біржова діяльність» наразі немає можливості. Така можливість з'явиться у разі наявності випускників за даною ОНП. Проте, на сайті Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту, у складі якого працює кафедра фінансових технологій та підприємництва, оприлюднена інформація про відомих випускників, серед яких є і випускники за спеціальністю підприємство і торгівля.

5. Система забезпечення якості закладу вищої освіти забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми.

У Сумському державному університеті існує, в цілому, ефективна система забезпечення якості освіти, яка забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми. Ця система спрямована на постійне вдосконалення якості освіти та задоволення потреб студентів та ринку праці. Загальні принципи та засади внутрішньої системи забезпечення якості освіти, а саме, принцип публічності (прозорості), принцип академічної доброчесності, принцип конкурентності, принцип адаптованості та принцип інтегрованості, - зазначені в Політиці забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти СумДУ. Ця політика послідовно реалізується в університеті через формування внутрішньої нормативної бази та колегіальних органів моніторингу освітнього процесу та якості освіти - Рада з якості університету та Ради з якості наукових інститутів та ННЦ ПКВК. Загалом система забезпечення якості є багаторівневою і охоплює діяльність всіх підрозділів університету в межах їх повноважень. Нормативні документи, що забезпечують функціонування системи якості освіти, представлені на вебсайті університету в структурованому Реєстрі основної нормативної бази системи управління якістю діяльності СумДУ. Ключові аспекти системи забезпечення якості включають у себе: 1) моніторинг

та оцінка якості у форматі регулярного спостереження, оцінки та аналізу результатів освітнього процесу, навчальних програм тощо з метою виявлення можливих недоліків та вдосконалення освіти - до цього процесу комплексно залучені кафедри, Ради з якості наукових інститутів та навчальних центрів, Центр забезпечення якості вищої освіти та Рада з якості університету; підтримка зворотнього зв'язку зі здобувачами, викладачами та випускниками для збору відгуків, пропозицій та недоліків щодо якості освітнього процесу, до якого залучені кафедри, гарант і робочі групи ОП, центр забезпечення якості вищої освіти; корекційні заходи за результатами аналізу пропозицій зацікавлених сторін та поліпшення ОП через виконання на всіх рівнях рішень Ради з якості університету, регулярного перегляду та затвердження оновленої ОП відповідно до процедур, встановлених в університеті. Ця система дозволяє університету швидко та ефективно реагувати на будь-які недоліки та вдосконалювати освітні програми та процеси, сприяючи покращенню якості вищої освіти та задоволенню потреб учасників освітнього процесу в СумДУ.

6. Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема, зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій), беруться до уваги під час перегляду освітньої програми.

У СумДУ загалом сформована і ефективно діє практика розгляду результатів зовнішнього моніторингу ОП на Раді з якості університету для формування доручень відповідним підрозділам університету щодо внесення змін за результатами рекомендацій зовнішнього моніторингу, якщо ці рекомендації будуть визнані рішенням ради доцільними для впровадження. Акредитаційна експертиза ОНП "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" проводиться вперше, тому попередніх рекомендацій, зокрема зауважень та пропозицій щодо реалізації саме цієї програми немає. Проте, аналіз ЕГ Рішень ради із забезпечення якості вищої освіти, які розміщено на вебсайті університету, дозволяє засвідчити, що рекомендації, сформульовані під час акредитацій інших ОП, зокрема, які реалізуються кафедрами ННІ Бізнесу, економіки та менеджменту, є важливим джерелом для постійного вдосконалення та перегляду освітніх програм, зокрема, актуальні питання щодо стану забезпечення якості вищої освіти за ОП ННІ БіЕМ розглядались 16.03.2023 року. У СумДУ також сформована практика структурування та оприлюднення каталогу результатів зовнішньої експертизи якості освіти <http://surl.li/oiwf>, зокрема за розділами: Акредитація освітніх програм НАЗЯВО, Міжнародна акредитація освітніх програм, Висновки експертної комісії МОН України про результати проведення акредитаційної експертизи. Така систематизація дозволяє ЕГ констатувати, що результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, які були надані зовнішніми експертами та агентствами, аналізуються та враховуються Радами з якості, відповідальними підрозділами та робочими групами в межах своїх повноважень, гарантом і проєктною групою ОП. Кожен аспект, що був відзначений під час зовнішнього забезпечення якості, аналізується, при цьому враховуються конкретні рекомендації та пропозиції експертів, спрямовані на покращення змісту освіти у відповідності до чинних стандартів та актуальних потреб суспільства.

7. В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, яка сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою.

В академічній спільноті СумДУ культура якості ґрунтується на дотриманні високих стандартів у викладанні та науковій діяльності, що підтверджується ЕГ за результатами зустрічей зі здобувачами та викладачами, і підтримується активною участю викладачів, здобувачів, керівників та співробітників сервісних підрозділів університету у процесах самооцінки та вдосконалення освітніх програм, змісту освіти та процесів навчання, викладання та управління університетом. Культура якості сприяє постійному розвитку освітньої програми через наступні ключові комплекси дій: постійний моніторинг та оцінка якості освітніх програм, методик навчання та наукової роботи постійно працюючими Радами з якості, активну залученість академічної спільноти до опитувань та самооцінювання якості освіти, постійне удосконалення змісту освіти за результатами участі у наукових дослідженнях, заохочення новаторства та впровадження сучасних методик викладання через практику проведення конкурсів, зокрема, Конкурс "Педагогічні інновації СумДУ", проведення якого ЕГ може оцінити як практику, яка має бути поширена у діяльності інших ЗВО.

Загальний аналіз щодо Критерію 8:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 8.

1. Сформована багаторівнева система якості освіти є інституційним підґрунтям на рівні університету, яке визначає та спрямовує ключові процеси внутрішнього забезпечення якості реалізації ОНП "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність". 2. Окремі загальноуніверситетські практики, зокрема процедури моніторингу і затвердження ОНП, регулярні опитування та залучення стейкхолдерів до оцінки якості викладання та змісту освіти, функціонування на постійній основі Рад з якості, проведення конкурсів "Педагогічні інновації СумДУ", "Кращі науково-педагогічні працівники СумДУ", Конкурс "Кращий викладач очима студентів" поширюються на всі ОП університету і сприяють підтримці високого рівня якості реалізації освітнього процесу.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 8.

1. Роль гаранта і проєктної групи ОНП “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” у процесах внутрішнього забезпечення якості освітньої програми максимально звужена до ролі сумлінних виконавців процедур, встановлених на рівні інституційного середовища в університеті. Рекомендовано на рівні університету переглянути практики, які регламентують процеси забезпечення якості освіти, у частині розширення повноважень і посилення особистої ролі та відповідальності гаранта в забезпеченні якості ОП. 2. Рекомендовано доповнити діючу систему забезпечення якості освіти практикою оцінки успішності роботи гаранта ОНП, яка може використовуватись в доповнення до існуючої практики рейтингування ОП та дозволить проводити на якісно новому рівні аналіз факторів успішності ОНП.

Рівень відповідності Критерію 8.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 8.

Відповідність вимогам підкритеріїв 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 8.7 на достатньому рівні. Таким чином, ЕГ дійшла висновку, що ОНП відповідає вимогам в розрізі Критерію 8 та має передові практики щодо сформованої високої культури якості освіти особливо щодо процесів і процедур внутрішнього її забезпечення структурними підрозділами університету зі встановленим чітким розподілом відповідальності кожного підрозділу.

Критерій 9. Прозорість та публічність:

1. Визначені чіткі і зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

На офіційному веб-сайті СумДУ у розділі «Реєстр основної нормативної бази СумДУ» <https://normative.sumdu.edu.ua> розміщено основні нормативні документи, що регулюють права і обов'язки всіх учасників освітнього процесу. ЕГ відмічає ергономічність сторінки, на якій знаходяться всі необхідні документи а структурованість цього дозволяє швидко знайти необхідний документ, а також на сайті кафедри <https://fintech.biem.sumdu.edu.ua/> та на сайті аспіранту <https://doctorate.sumdu.edu.ua/uk/>

2. Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті відповідний проєкт з метою отримання зауважень та пропозицій заінтересованих сторін.

Проєкт ОНП 2023 року, винесений для обговорення стейкхолдерів, розміщено на сайті ЗВО <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/2464>. На цій сторінці зазначено уся необхідна інформація стосовно цього проєкту ОНП із контактними даними та формою для подання пропозицій та зауважень стосовно ОНП, а також дати обговорення. Наявність саме форми подачі зауважень та пропозицій допомагає зібрати їх максимально швидко.

3. Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства.

Інформація стосовно освітніх програм, за якими здійснюється навчальний процес, розміщена на офіційному сайті СумДУ <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/2335> (ОНП 22р) та <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/2493> (ОНП 23р), де прописані цілі, результати навчання, компоненти у повному обсязі, що дає змогу отримати повну інформацію стосовно ОНП. Також, ЕГ зазначає зручний інтерфейс пошуку освітніх програм, починаючи з 2018 року на сайті ЗВО, де за допомогою фільтрів можна подивитись інформацію стосовно еволюції обраної ОП <https://op.sumdu.edu.ua/#/>. Також, на цьому сайті можна побачити поточний статус ОП стосовно її обговорення.

Загальний аналіз щодо Критерію 9:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 9.

1. Структурованість основних положень, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу дають можливість швидко знайти необхідну інформацію. 2. Інтерфейс каталогу освітніх програм дає можливість зібрати необхідну інформацію про усі освітні програми у даному ЗВО та відфільтрувати, що пришвидшує пошук необхідної ОП. 3. Експертна група встановила, що ЗВО дотримується принципів прозорості та публічності у своїй діяльності.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 9.

1. У інформації стосовно грантів та можливостей розкрито лише загальні відомості про гранти, що ускладнює зацікавленим у поданні на грант пошук необхідної інформації. Рекомендація: відповідальним за наповнення сайту стосовно грантової діяльності та науковим можливостям надати більше інформації стосовно наявних в ЗВО грантових проєктів, крім загальної інформації. 2. ЕГ вважає, що на сайті ЗВО недостатньо інформації, що стосується наукової складової ОНП. Рекомендація: розробити інформаційний розділ "Наукова складова ОНП" та додати інформацію про коло поточних, перспективних тем наукових досліджень в межах ОНП, щодо потенційних керівників за певними напрямками досліджень, щодо змісту та особливостей очікуваної дослідницької пропозиції керівників.

Рівень відповідності Критерію 9.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 9.

Інформація, що подана на офіційному веб-сайті ЗВО подана структуровано, що дозволяє швидко знайти необхідне положення на відповідній стороні. Також, в якості позитивної практики ЕГ відмічає наявність каталогу освітніх програм, де є фільтр, за допомогою якого можна відслідкувати зміни в освітніх програмах та статуси обговорення проєктів ОП. Однак, в інформації про грантові можливості надано лише загальну інформацію про них. Оскільки дана слабка сторона не несе критичного характеру, то ЕГ вважає за доцільне оцінити дану ОНП на Рівні В.

Критерій 10. Навчання через дослідження:

1. Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

Аналіз ЕГ змісту та структури ОНП "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" дозволило дійти висновку, що ОП має чітку і логічну структуру, відповідає предметній області спеціальності "Підприємництво та торгівля", освітні компоненти програми у сукупності дають можливість сформувати універсальні навички дослідника. Зокрема, ОК 1, ОК 3, ОК 7 дають ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку для розуміння наукових методів пізнання, вирішення наукових завдань та оприлюднення результатів наукової роботи у форматі наукових статей. Синергійними до цих компонентів ОП є ОК 2 та ОК 7, які сприяють розвиненню мовних компетентностей дослідника, їх здатностей презентувати результати своїх досліджень спільноті українською та англійською мовами. Під час зустрічей з викладачами ЕГ пересвідчилась, що аспіранти мають можливість виконувати завдання, спрямовані на розвинення термінологічного апарату власних досліджень українською та англійською мовами. ОК 6 розвиває практичні навички щодо розробки власних наукових ідей в ширшому контексті наукових проєктів, спрямованих на вирішення актуальних проблем розвитку суспільства. ОК 4 та ОК 10 спрямовані на підготовку аспірантів до викладацької діяльності у закладах вищої освіти за напрямком підприємництво та торгівля. Проте, ЕГ має відзначити обмежену увагу до спеціальної підготовки аспірантів, результати якої спрямовані саме на розвинення професійних навичок та здатностей розробляти інноваційні та креативні стратегії та моделі функціонування і розвитку економічних агентів у сфері підприємництва, ритейлу та біржової діяльності. Ці компетентності аспіранти мають можливість розвивати переважно за рахунок вибіркової складової ОНП, тому, очевидно, здобувачі потребують послуг тьюторів, які мають допомагати формувати індивідуальну освітню траєкторію, що сприяє набуттю компетентностей зі спеціальності відповідно до наукових інтересів і наукових досліджень, які здійснюють аспіранти.

2. Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) відповідає напрямові досліджень наукових керівників.

ЕГ проаналізувала надану узагальнену інформацію щодо відповідності наукової діяльності аспірантів напрямом досліджень наукових керівників та встановила повну відповідність між ними. Загалом, можна констатувати, що всі аспіранти (серед яких Ілляшенко Д.А., Скрипка Є.О., Голуб А.В., Галинський Д.М., Подосинніков С.В., Єременко А.Ю., Кулик А.К., Нікітченко Є.О., Півень А.Г. та інші) здійснюють дослідження у наукових напрямках, пов'язаних з інноваціями, інвестиційною діяльністю і конкурентоспроможністю бізнесу; цифровими технологіями, організаційно-економічними аспектами забезпечення конкурентоспроможності підприємств у контексті цифрової трансформації, впливом цифрової трансформації на ведення підприємницької діяльності; технологічними і екологічними змінами в економіці на засадах сталого розвитку. Наукові керівники, зокрема Маценко О.М., Мельник Л.Г., Самусевич Я. В., Захаркін О. О., Гриценко Л.Л., Кубатко О.В., Похилько С.В. та інші також проявляють науковий інтерес до цих тем, мають відповідний досвід науково-дослідної роботи у цих сферах, що підтверджується результатами участі в науково-дослідних роботах, що фінансуються МОН, НФДУ, або приватними чи корпоративними замовниками та мають відповідні наукові публікації. Таким чином, можна стверджувати, що тематика досліджень аспірантів відповідає інтересам і напрямкам досліджень їх наукових керівників, враховуючи власні наукові інтереси та спеціалізацію. Загалом, дослідження аспірантів та їх наукових керівників в сфері підприємництва, бізнесу та інновацій підкреслюють актуальність тематики та спільні інтереси, пов'язані з впливом цифрової трансформації та інновацій на підприємницьку діяльність.

3. Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення і апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквиумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо).

В СумДУ діє низка конференцій, до яких активно долучаються також здобувачі даної ОНП. В ЗВО діє один з журналів категорії А <http://surl.li/bhnko> (також індексовано у Web of Science), також в наявності журнали категорії Б <http://surl.li/bhnkq>, <http://surl.li/bdnxf>, <http://surl.li/gdwim>. На зустрічі із НПП було надано інформацію про наявність таких журналів в ЗВО. Також, на запит ЕГ було надано деякі індивідуальні навчальні плани, де підтверджено, участь здобувачів даної ОНП в НДР кафедри, про що також було заявлено під час зустрічі із відповідною фокус-групою. В цілому, велика кількість наукових конференцій та збірників наукових статей, у тому числі тих, що входять до наукометричних баз даних дає змогу здобувачам даної ОНП публікуватись у виданнях власного ЗВО та дає їм навіть можливість вибору журналу для публікації своєї наукової активності.

4. Заклад вищої освіти забезпечує можливості для долучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проектах тощо.

Здобувачі СумДУ активно залучені до міжнародної наукової спільноти. Зокрема, низка здобувачів, у тому числі з даної ОНП брали участь у віртуальній та реальній можливості. На сайті СумДУ у розділі Можливості надана інформація стосовно наявних грантових проєктів <https://sumdu.edu.ua/uk/international/international-grant-projects.html>. У розділі "Академічна мобільність" <https://doctorate.sumdu.edu.ua/uk/akademichna-mobilnist.html> надано інформацію стосовно поточних грантових проєктів та конкурсів на отримання фінансування. Крім цього, на сайті є перелік наукових проєктів, що виконуються в СумДУ https://sumdu.edu.ua/images/content/science/scientific-projects/tempplan_2023.pdf. На зустрічі зі здобувачами було також надано інформацію, що вони активно беруть участь у наукових проєктах ЗВО, зокрема у виконанні НДР, бізнес-школі та віртуальній мобільності

5. Існує практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються.

Університет активно практикує участь наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та практично впроваджуються. Серед найвагоміших на думку ЕГ можна назвати наступні. НДР "Фундаментальні основи фазового переходу до адитивної економіки: від проривних технологій до інституційної соціологізації рішень" (№д/р. 0121U109557), НДР «Дегінізація та регуляторна ефективність екологічного оподаткування: оптимізаційне моделювання для забезпечення національної безпеки та раціонального природокористування» (МОН України, № д/р 0122U000777), «Стохастичне моделювання дорожньої карти гармонізації вітчизняних та європейських стандартів регулювання енергетичного ринку на шляху переходу до циркулярної та вуглецево-нейтральної економіки» (Національний фонд досліджень України, № д/р 2020.02/0231) та інші. Результати цих досліджень активно публікуються в наукових журналах Scopus та Web of Science, що свідчить про високий науковий статус та важливість цих проєктів. Ця практика спрямована на забезпечення актуальності та високого рівня наукових досліджень в університеті. Також варто відзначити, що дослідження аспірантів та їх наукових керівників мають практичну значущість, результати цих досліджень

впроваджуються при здійсненні підприємницької діяльності. Загалом, ця практика сприяє підтримці високого рівня наукових та прикладних досліджень в університеті та дозволяє постійно удосконалювати зміст освіти на основі актуальних наукових розробок.

6. Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у науковій діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

Всіма учасниками академічної спільноти СумДУ визнається академічна доброчесність базовою цінністю провадження освітньої та наукової діяльності і регулюється комплексом внутрішніх нормативних документів, які опубліковані на вебсайті університету. Основними документами є Кодекс академічної доброчесності, Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин, а також Методична інструкція щодо перевірки робіт на наявність ознак академічного плагіату. Проведені фокус-групи зі здобувачами, керівниками структурних підрозділів університету та науковими керівниками аспірантів підтвердили, що в цілому всі учасники освітнього процесу дотримуються визначених у нормативних документах процедур при реалізації наукової складової освітньої програми відповідно до своїх функцій та повноважень. Університет активно популяризує академічну доброчесність серед викладачів і студентів, спільно впроваджує її у внутрішню культуру якості та використовує спеціалізоване програмне забезпечення, для перевірки всіх письмових робіт здобувачів та викладачів, зокрема під час спільних наукових проєктів. Це спрямовано на формування високих стандартів наукової етики серед всіх учасників освітнього процесу. Важливо відзначити, що в університеті діє нульова толерантність до проявів академічного плагіату в науковій діяльності.

Загальний аналіз щодо Критерію 10:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 10.

1. Наявність в ЗВО програмного забезпечення, придбаного за грантові кошти, яке є необхідним для здійснення розрахункової частини дисертаційного дослідження. 2. Активними дослідниками є здобувачі та їх наукові керівники, які регулярно публікують свої роботи (у т.ч. виданнях, включених до міжнародних баз даних), беруть участь у вітчизняних та міжнародних проєктах. Залучення здобувачів до міжнародної наукової активності додає здобувачам додаткові конкурентні переваги. 3. ОНП створена на основі потужних наукових шкіл, її зміст чітко відповідає спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля". 4. Взірцевий рівень дослідницького середовища, яке підтримується виконанням значного обсягу НДР, що фінансуються з різних джерел, виданням 7 високорейтингових наукових журналів, що забезпечується науковою активністю та міжнародним визнанням наукових результатів керівників аспірантів. 5. Організація та проведення на базі ЗВО щорічних міжнародних та разових фахових науково-практичних заходів, із обов'язковим залученням здобувачів та НПП й опублікуванням їх тез, а також сприяння ЗВО їх участі разом із представниками наукової школи в аналогічних заходах за кордоном.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 10.

ЕГ слабких сторін не виявлено

Рівень відповідності Критерію 10.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 10.

Матеріально-технічна база ЗВО, в тому числі, наявність ліцензійного програмного забезпечення дає для здобувачів можливість створення комфортного середовища для здійснення розрахункової частини дисертаційного дослідження. Крім цього, активна участь здобувачів у міжнародній мобільності та НДР вказує на активне залучення здобувачів до неї з боку ЗВО, що ЕГ вважає підставою для взірцевості. Іншою взірцевою практикою ЕГ вважає наявність великої кількості фахових видань, в тому числі тих, що включені до наукометричних баз даних, що допомагає здобувачам опублікувати результати своєї наукової діяльності у власних виданнях, які визнаються на міжнародному рівні.

IV. Інші спостереження

У цьому розділі експертна група може викласти інші спостереження, пов'язані із освітньою програмою, освітньою діяльністю за цією програмою або процедурою проведення акредитації.

Експертна група вважає за доцільне викласти додатково спостереження. Спілкування з проректорами, гарантом, представниками професорсько-викладацького складу вселяє надію про перспективність розвитку ОНП та про їх локомотивність у продукуванні та поширенні інституційних цінностей та інституційної культури. Варто відзначити корпоративну згуртованість професорсько-викладацького складу, а також корпоративну культуру у цілому на рівні університету. Всі відомості знайшли своє відображення у матеріалах самоаналізу, а також знайшли своє підтвердження під час онлайн-виїзду, спілкування із фокус-групами, опрацювання інформаційних матеріалів. Сама процедура проведення акредитації у дистанційному режимі попри необхідність виділення більшої кількості часу на опрацювання документації (через неможливість візуального огляду) проведена добросовісно. Онлайн зустрічі проходили згідно програми візиту, склад їх учасників відповідав заздалегідь узгодженому. ЕГ відмічає чіткість роботи гаранта та представників університету при організації акредитаційного візиту в дистанційному форматі; оперативність в подачі інформації у відповідь на запит ЕГ. Фактів впливу, погроз щодо членів експертної групи не було.

V. Підсумки

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації ОП, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, **відсутні**.

За результатами акредитаційної експертизи експертна група вважає, що освітня програма відповідає Критеріям за наступними рівнями відповідності:

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми	B
Критерій 2 . Структура та зміст освітньої програми	B
Критерій 3 . Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання	B
Критерій 4 . Навчання і викладання за освітньою програмою	B
Критерій 5 . Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна добросовісність	B
Критерій 6. Людські ресурси	B
Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	A
Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми	B
Критерій 9. Прозорість та публічність	B
Критерій 10. Навчання через дослідження	A

За результатами акредитаційної експертизи рішенням експертної групи є **акредитація**.

Додатки до звіту:

Відсутні

Шляхом підписання цього звіту ми стверджуємо, що провели акредитаційну експертизу у повній відповідності із Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та інших актів законодавства, а також здійснювали свої функції добросовісно, неупереджено і добросовісно.

Документ підписаний кваліфікованими електронними підписами.

Керівник експертної групи

Валінкевич Наталія Василівна

Члени експертної групи

Кизенко Олена Олександрівна

Левченко Сергій Павлович